

**Täitemenetluse seadustiku muutmise
ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse
(võlgnevuste sissenõudmise tõhustamise) eelnõu
väljatöötamiskavatsus**

I. Hetkeolukord ning tehtud uuringud

II. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

III. Kaalutud lahendused

IV. Kavandatav õiguslik regulatsioon

V. Määratletud mõjud

VI. Väljatöötamise tegevuskava

I. Hetkeolukord ning tehtud uuringud

1. Kehtiv regulatsioon	<ul style="list-style-type: none">- täitemenetluse seadustik (edaspidi <i>TMS</i>)- asjaõigusseadus (edaspidi <i>AÕS</i>)- kogumispensioni seadus (edaspidi <i>KoPS</i>)- isikut tõendavate dokumentide seadus- politsei ja piirivalve seadus
2. Seotud strateegiad ja arengukavad	<p>„Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2015-2019“ punkt 1.19, millega lubatakse järgnevat:</p> <p>„Sätetame jõulised riikliku sunni meetodid laste elatistrahade maksimisest kõrvalehoidjatele (riigitoetuste maksimisest ja riigi antavate tegevuslubade väljastamisest keeldumine, elatise mahaarvamine tulumaksutagastuselt ja kogumispensioni fondidest). Anname piisavad volitused täitevametnikele elatistrahade sissenõudmiseks ning muudame elatistrahade kehtivaks kuni võlgade tasumiseni.“</p> <p>Sama lubadus oli antud täpselt samas sõnastuses 2014. a Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi perepoliitika valdkonna punktis 7. Selle lubaduse täitmiseks töötati Justiitsministeeriumis 2014. aastal välja täitemenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu SE 803, mis võeti Riigikogus vastu 18. veebruaril 2015. Eelnõu SE 803 jõustus osaliselt 1. oktoobril 2015, teine osa jõustus 1. märtsil 2016. Selle eelnõuga võeti vastu mitmeid muudatusi elatise sissenõudmise tõhustamiseks:</p> <ul style="list-style-type: none">- elatistrahade erinevate õiguste peatamine (mootorsõiduki juhtimisõigus,

	<p>kalastuskaart, jahipidamisõigus, relvaluba ja relvasoetamisluba, väikelaeva- ja jeti juhtimisõigus);</p> <ul style="list-style-type: none">- võlgnikule toetuste (erametsaomanike toetuste ja ettevõtluse alustamise toetuse) andmisest keeldumine;- kolmandalt isikult võlgniku eest tasutud raha arestimine elatise tarbeks;- võlgnikuga regulaarsem kontakteerumine tema distsiplineerimise eesmärgil;- võlgniku elukoha regulaarsem läbiotsimine arestitava vara kättesaamise eesmärgil;- võlgnike nimede avalikustamine;- elatisvõlgnevuse aegumise tähtaega pikendati kolmelt aastalt kümnele (kuni lapse täisealiseks saamiseni on aegumine peatunud). <p>Tulumaksutagastuselt elatisnõuete mahaarvamine on kehtiva õiguse kohaselt võimalik (alus: TMS § 111, § 65 lg 4), mistõttu ei ole vaja selleks muudatusi teha.</p> <p>„Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2015-2019“ punkt 1.19 täitmiseks tehti Justiitsministeeriumile ülesandeks esitada veel täiendavaid ettepanekuid elatisvõlgnike surveamiseks.</p>
<p>3. Tehtud uuringud ja kaasatud osapooled</p>	<p>Elatisvõlgnevusega seotud probleematikaga on Justiitsministeeriumis tegeletud pikemat aega. Huvirühmade kaasamine paremate lahenduste leidmiseks elatisnõuete sissenõudmise tõhustamiseks algas 2011. aastal. Huvigrupidel paluti esitada ettepanekuid võlgnike maksedistsipliini parandamiseks. Üleskutsele vastasid ja oma mõtted edastasid Eesti Advokatuur, Eesti Lastekaitse Liit ja võlanõustaja Ülle Schmidt.</p> <p>Justiitsministeeriumi eraõiguse talitus kohtus 2012. a elatisabi seaduse rakendamise praktiliste küsimuste arutamiseks eraldi Sotsiaalkindlustusametiga ning Maksu- ja Tolliametiga koos Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga.</p> <p>Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakond kohtus täitemenetluses varjatud sissetulekute arvelt täitmise probleematika ja võimalike lahenduste arutamiseks esindajatega järgmistest asutustest:</p> <ul style="list-style-type: none">- 16.01.2013 Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda ning Eesti Advokatuur;- 21.01.2013 Tartu ringkonnakohus;- 22.01.2013 Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööstus- ja Töökasvatuse Keskliit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon (kutsutud oli ka Teenusmajanduse Koda);- 04.02.2013 Tallinna ringkonnakohus, Harju maakohus ning Pärnu maakohus.

	<p>Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond tegi 2013. a kevadel lapse ja vanema ülalpidamiskohustuse rikkumise dekriminaliseerimise mõju analüüsi.¹ Selles analüüsis on uuritud muu hulgas ka elatisvõlgnevuste põhjusi ning kriminaalkaristuste mõjusust ülalpidamiskohustuse rikkumise vähendamisel.</p> <p>Eelnõu SE 803 koostamise raames on uuritud mitmete riikide elatise sissenõudmist puudutavaid regulatsioone eesmärgiga leida tõhusamaid sissenõudmise meetodeid, mis sobiksid Eesti õigussüsteemi.</p> <p>Lapse elatise sissenõudmisega seotud probleeme ja võimalikke lahendusi arutati 2014. aasta alguses toimunud ümarlaudadel:</p> <p>10.01.2014 toimus kohtumine Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga (edaspidi <i>KPK</i>);</p> <p>16.01.2014 toimus ümarlaud, kuhu olid kaasatud huvirühmade esindajad (Eesti Lastekaitse Liit, Õiguskantsleri Kantselei, Eesti Naisteühenduste Ümarlaud, Ühendus Isade Eest, MTÜ Naiste Tugi- ja Teabekeskus, MTÜ Üksikvanema Heaks).</p> <p>Paljud huvirühmad on avaldanud arvamust, et täitemenetluse tõhustamine ei pruugi tagada elatise kättesaamist, mistõttu peaks riik lapse elatise maksmise kohustuse võtma enda peale ning nõudma lapse asemel ise võlgniku käest elatisvõlga sisse. Vastav lubadus on antud „Vabariigi valitsuse tegevusprogrammi 2015-2019“ punktis 1.18. ning selle täitmiseks on Vabariigi Valitsus esitanud Riigikogule perehüvitiste seaduse eelnõu, mis paneb riigile täitemenetlusaegse elatisabi maksmise kohustuse.</p> <p>Käesoleva VTK koostamisel on kaasatud Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koda, Maksu- ja Tolliametit, Rahandusministeeriumit, Siseministeeriumit ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumit. Nimetatud osapooltega on peetud läbirääkimisi VTK-s väljapakutud ettepanekute osas.</p>
--	--

II. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

4. Probleemi kirjeldus ja selle	Probleemiks on see, et suur hulk lapsevanemaid (üle 8000 võlgnikku) ei tasu oma lapsele (üle 11 000 lapse) elatist ka peale seda, kui on tehtud vastav
--	--

¹ KarS § 169 ja § 170 kehtetuks tunnistamise võimalike mõjude analüüs. 2013. Kätlin-Chris Kruusmaa. Kättesaadav Justiitsministeeriumi kodulehelt:

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/lapse_ja_vanema_ualpidamiskohustuse_rikkumise_dekriminaliseerimise_moju_analuus_justiitsministeerium_2013.pdf

tekke põhjus¹	<p>kohtuotsus ning on algatatud täitemenetlus. Elatise võlgnevuste kogusumma on veidi üle 18 miljoni euro. Elatise tasumata jätmine on üks asjaoludest, mis võib seada lapsed raskesse majanduslikku olukorda.</p> <p>Võlgnikud võib jagada nende majandusliku olukorra alusel kaheks. Osadel ei olegi võimalik elatist maksta, kuna puudub piisav sissetulek ning ei ole ka muid varasid, mille realiseerimise arvelt saaks elatist tasuda. Teisel osal võlgnikest võimaldab nende tegelik majanduslik olukord elatist maksta kas või osaliselt, kuid tahtmatusest seda teha, on nad asunud oma sissetulekuid ja muud vara varjama (teenitakse ümbriku palka, enda nimele vara ei soetata jne). Käesoleva väljatöötamiskavatsusega (edaspidi <i>VTK</i>) soovitatakse avaldada mõju eelkõige võlgnikele, kes oma vara varjavad.</p> <p>Võlgnikud ei täida ülalpidamiskohustust üldjuhul järgmistel põhjustel²:</p> <ul style="list-style-type: none">a) ei ole raha;b) ei ole tööd;a) on loodud uus perekond ning uuest suhtest on sündinud lapsed, kelle ülalpidamiseks kulub kogu sissetulek;b) ei maksta, kuna suhted lapse/laste teise vanemaga on pingelised;c) last/lapsi kasvatav vanem ei luba lapse elus osaleda ning vanem ei maksa kättemaksuks;d) ei ole võimalusi, kuna kogu sissetulek kulub isiklike esmavajaduste rahuldamiseks;e) mugav on elada ilma kohustusteta, sh mitte omada vara ning saada sissetulekut;f) ei soovi maksta. <p>Vara ei varja mitte ainult elatise võlgnikud, vaid ka muude nõuete võlgnikud. Käesoleva <i>VTK</i> eesmärgiks on mõjutada eelkõige elatise võlgnikke. Kuna lapsi peetakse ühiskonnas nõ nõrgemaks osapooliks, on hinnatud kohaseks võtta nende kaitseks võlgniku suhtes kasutusele rangemaid meetmeid.</p> <p>Üheks probleemkohaks seose varade varjamisega on võlgnike autode kättesaamine.³ Selle probleemkoha lahendamisel ei ole <i>VTK</i>-s tehtud vahet, kas tegemist on elatise või muu nõude võlgnikuga, kuna väljapakutud muudatused ei ole otseselt suunatud võlgniku vastu, vaid on pigem süsteemset laadi, parandades kohtutäituri võimalusi keelumärkega autode kättesaamisel. Teiseks probleemkohaks seoses varade varjamisega on see, et võlgnike ametlik palk</p>
---------------------------------	--

² KarS § 169 ja § 170 kehtetuks tunnistamise võimalike mõjude analüüsi, Kätlin-Chris Kruusmaa, Justiitsministeerium, 2013.

³ Esiteks on kohtutäituritele sõidukeid raske kätte saada füüsiliselt, kuna võlgnikud varjavad kohtutäituri eest sõiduki asukohta. Teiseks, kuna kehtiv õigus ei näe sõiduki omandi üleandmise lepingule ette vorminõuet, on võlgnikul lihtne fabritseerida sõiduki omandi üleandmise leping, mis näitab justkui oleks sõiduk võõrandatud juba enne seda, kui kohtutäituri seadis sellele keelumärke ehk enne sõiduki arestimist.

	<p>muutub tihtipeale väiksemaks peale seda, kui võlgniku tööandja on kätte saanud võlgniku töötasu aremise akti. Selle probleemi leevendamiseks on VTK-s pakutud välja anda kohtutäiturile õigus hinnata võlgniku töötasu tegelikku suurus. Ka seda meedet soovitakse kohaldada kõigi võlgike mitte ainult elatisvõlgnike suhtes.</p>
5. Sihtrühm	<p>Probleemist mõjutatud isikud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsed, kes ei saa oma vanematelt elatist, - isikud, kes neid lapsi kasvatavad ja kaasnevaid kulusid kannavad, - teised võlausaldajad, - võlgnikud, kelle suhtes on alustatud täitemenetlus, - kohtutäiturid, - pangad, - ettevõtjad, kes pakuvad raudteedel, õhuteedel või veeteedel veeteenust, - II pensionisamba fondivalitsejad, - isikud, kes maksavad võlgnikele ümbrikupalka, - mittevõlgnikest keelumärkega sõidukite omanikud. <p><i>Sihtrühmad ja neile avalduv mõju on täpsemalt määratletud V osas: Määratletud mõjud.</i></p>
6. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus	<p>Eesmärgiks on tõhustada võlgade sissenõudmist vähendades võlgnike võimalusi varjata vara kohtutäituri eest ning survestades neid otsima lahendusi võlgade tasumiseks. Tulemuseks on suuremas mahus nõuete sissenõudmine ning preventiivne mõju, mille tulemusel suurem hulk isikuid tegeleb oma võlgade tasumisega juba eos enne, kui need jõuavad täitemenetlusse.</p>

III. Kaalutud lahendused

7. Kaalutud võimalikud lahendused² <i>(märgi nende lahenduste juurde „x“, mille abil probleemi lahendamine oleks realistlik ja mida on käesolevas dokumendis kaalutud)</i>	Avalikkuse teavitamine	x	Rahastamise suurendamine	x	Mitte-midagi-tegemine	
	Senise regulatsiooni parem rakendamine	x	De-regulatsioon		Uue regulatsiooni loomine	x
	Muu (palun täpsusta): võlgnike nimede ja võlgnetavate summade avalikustamine					
7.1. Kaalutud võimalike	Võlgnike nimede ja võlgnetavate summade avalikustamine Esimesest märtsist 2016 on elatisvõlgnike nimed ning võlgnetavad summad					

lahenduste võrdlev analüüs	<p>avalikud. See võimaldab kolmandatel isikutel teada saada, kes on elatisvõlgnik ning muudab viimase seetõttu ebaatraktiivseteks lepingupartneriteks (kuna elatisvõlgniku poolt tasutud raha on võimalik kolmanda isiku käest erandkorras arestida, alus: TMS § 118¹).</p> <p>Võlgnike avaliku nimekirja teiseks funktsiooniks võiks olla aga ka võlgnikke näinud isikute üles-kutsumine teavitama kohtutäiturit võlgnike asukohast, mitteametlikust töökohast, varast jmt, mis võimaldaks paremini jälile saada sissetulekuid varjavatele võlgnikele. Selliseks ühiskonna paremaks kaasamiseks elatisvõlgnike ja nende vara tabamiseks, võiks elatisvõlgnike nimekirja juurde lisada ka võlgnike fotod. Võlgnike jagamine kaheks, kes oma vara varjavad ja kes mitte, oleks väga keeruline, kui mitte võimatu. Valimatult kõikide võlgnike fotode avalikustamine oleks aga ebaproportsionaalne riive nende võlgnike suhtes, kes oma vara ei varja, vaid kellel ei olegi arestitavat vara. Sellises ebaproportsionaalse riive tõttu ei esitata käesolevas VTK-s muudatusettepanekuna võlgnike fotode avalikustamist.</p> <p>Avalikkuse teavitamine</p> <p>Avalikkust on meedia kaudu teavitatud korduvalt elatisvõlgnevuse problemaatikast, kuid see ei ole probleemi lahendanud.</p> <p>Rahastamise suurendamine</p> <p>Elatisvõlgnevuste probleemi parandaks lapse seisukohast, kui riik võtaks elatise maksmise enda kanda ning nõuaks selle ise võlgnikult sisse. Vastav lubadus on antud „Vabariigi valitsuse tegevusprogrammis 2015-2019“. Selle lubaduse täitmiseks on perehüvitiste seaduse eelnõusse lisatud täitemenetlusaegset elatisabi reguleeriv peatükk. Perehüvitiste seaduse eelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Riigikogule. Täitemenetlusaegse elatisabiga tagatakse, et laps saaks üheks kuus kätte kuni 100 eurot, kui seda summat ei ole võimalik elatisvõlgnikult kätte saada. Kohtu poolt väljamõistetud elatis on aga üldjuhul suurem kui 100 eurot kuus. Kindlustamaks seda, et elatist maksuma kohustatud isikud võlgnevusi tasuksid, on peetud vajalikuks lähtudes laste huvist võtta kasutusele veel täiendavaid meetmeid võlgade sissenõudmiseks.</p> <p>Senise regulatsiooni parem rakendamine</p> <p>Üldiselt ei saa kohtutäituritele ette heita, et nad ei kasuta õiguslikke võimalusi nõuete sissenõudmiseks. Ka ei jäta uurimisasutused reageerimata, kui on esitatud avaldus ülalpidamiskohustuse täitmata jätmise kohta.</p> <p>Senise regulatsiooni paremaks rakendamiseks võiks kaaluda infokanalite loomist täitemenetlusregistri ja kolmandate isikute infosüsteemidega, mis</p>
---------------------------------------	---

	<p>sisaldavad andmeid võlgnike vara kohta. Näiteks võiks täitemenetlusregistri kaudu vahetada parkimisteenuse osutajatega infot võlgnike sõidukite asukoha kohta, et hõlbustada kohtutäituri eest varjatavate sõidukite kättesaamist. Selliste infokanalite loomiseks täitemenetlusregistriga on siiski vajalik luua selleks ka seaduslik alus.</p> <p>Kehtiva õiguse parem rakendamine ei võimalda lahendada kõiki probleeme, mis on esile kerkinud keelumärkega sõidukite kättesaamisel. Kehtivat õigust muutmata ei ole näiteks võimalik kehtestada vorminõuet sõiduki võõrandamise lepingule või kohustada politseid keelumärkega sõidukeid kinni pidama. Kehtiva regulatsiooni parema rakendamisega ei saa anda kohtutäiturile õigust hinnata, kui suur on võlgniku tegelik palk, kui esineb kahtlus, et tööandja maksab osa palka mustalt. Samuti puudub kehtivas regulatsioonis kohtutäituril õigus nõuda võlgniku tööandjalt sisse võlgniku palk kohtutäituri poolt hinnatud ulatuses. Kokkuvõttes ei võimalda kehtiva regulatsiooni parem rakendamine anda kohtutäiturile täiendavaid pädevusi varjatud vara kättesaamiseks.</p> <p>Uue regulatsiooni loomine</p> <p>Uute õiguslike aluste loomiseks oleks võimalik laiendada kohtutäituri ja politsei pädevust varjatud varade kättesaamiseks ning võlgnike suuremaks survestamiseks. Näiteks saaks anda kohtutäiturile õiguse hinnata võlgniku tegeliku töötasu suurust ning nõuda seda võlgniku tööandjalt sisse. Politseile saaks panna kohustuseks pidada kinni keelumärkega sõidukeid. Keelumärkega sõidukite paremaks kättesaamiseks ning omandi üle vaidluste vähendamiseks, saaks kehtestada sõiduki omandi üleandmise lepingule või tahteavaldusele vorminõude. Elatisvõlgniku survestamiseks võiks piirata tema reisimist Eestist välja. Elatisnõudeid võiks rahuldada võlgniku kogumispensioni arvelt. Kõigi nende ettepanekute elluviimine vajab õigusliku regulatsiooni loomist või muutmist.</p>
7.2. Kokkuvõte	<p>Kuna avalikkuse teadlikkus võlgnevuste probleemist on küllaldane ning võlgnike nimed ja võlgnetavad summad on avalikud, ei ole peetud vajalikuks täiendavat avalikkuse teavitamist elatise võlgnevuse problemaatikast. Kohtutäiturid kasutavad võlgade kättesaamiseks kõiki seadusega lubatud meetodeid, kuid võlgnikud suudavad sellest hoolimata jätta elatise maksmise kohustuse täitmata. Täiendavate pädevuste andmine varjatud varade kättesaamiseks ja võlgnike survestamiseks ei ole võimalik vastava õigusliku aluse loomiseta. Kokkuvõttes on käesolevas VTK-s käsitletud probleemide lahendamiseks realistlik suurendada rahastust ja täiendada õiguslikku regulatsiooni.</p>

IV. Kavandatav õiguslik regulatsioon

8. Kavandatava regulatsiooni õiguslikud raamid (*sh põhiseadusega määratletud raamid ning Euroopa Liidu ja muu rahvusvahelise õigusega määratletud raamid*)

Eesti on ühinenud Haagi 2007. a. ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooniga ning New Yorgi 1956. a välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsiooniga. Eesti on sõlminud teiste riikidega (Poola, Venemaa, Ukraina, Läti ja Leeduga) õigusabi lepinguid, mis käsitlevad muuhulgas kohtuotsuse täitmist. Elatisnõuete täitmist puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, kuid Eesti suhtes kehtiv rahvusvaheline õigus ja EL-i õigusnormid ei reguleeri konkreetselt, milliseid meetmeid tuleks kasutada elatise ja muude võlgade sissenõudmisel. Seega on võlgade sissenõudmise meetmete valik riigisisene otsus.

Plaanitava regulatsiooniga soovitakse eestkätt tagada, et vanemad täidaksid oma põhiseaduslikku kohustust kasvatada oma lapsi ning hoolitseda nende eest (PS § 27). Seda eesmärki tagavad VTK-s nimetatud meetmed riivavad ülalpidamiskohustust mittetäitvate vanemate omandiõigust, eraelu puutumatus ja liikumisvabadust.

Osad käesoleva VTK muudatusettepanekud puudutavad mitte ainult elatisevõlgnikke vaid kõiki täitemenetlusesse jõudnud võlgnikke. Nende puhul on samuti põhjust rääkida omandiõiguse riivest (eelkõige seoses muudatusettepanekutega, mille eesmärk on tõhustada võlgnike autode realiseerimist täitemenetluses).

Üks VTK-s väljapakutud muudatusettepanek puudutab võlgnike tööandjate omandiõigust ja õigust vabale eneseteostusele (kohtutäiturile võlgniku tegeliku töötasu suuruse hindamiseks õiguse andmine).

Lisaks riivab üks ettepanek ka kolmandate isikute eraelupuutumatus (kohtutäituritele võlgniku pangakonto väljavõtte vaatamiseks õiguse andmine, mille tulemusel saab kohtutäitur näha, kellele on võlgnik ise ning kes on talle raha üle kandnud).

<p>9. Välisriigid, mille regulatsioone on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida (koos põhjendusega)</p>	<p>Kavas on analüüsida eelkõige Soome õigust, kuna mitmed ettepanekud pärinevad just Soome õigusest (kohtutäiturile võlgniku töötasu hindamiseks õiguse andmine, võlgniku passi kehtivuse peatamine, kohtutäiturile võlgniku pangakonto vaatamiseks õiguse andmine). Soome täitemenetluse õigus on olnud ka üheks eeskujuks täitemenetluse seadustiku koostamisel.</p>
<p>10. Kavandatava regulatsiooni kirjeldus, sh regulatiivsete võimaluste kirjeldus</p>	<p>„Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2015-2019“ punkti 1.19 täitmiseks tehakse käesolevas VTK järgmised ettepanekud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda kohtutäiturile õigus hinnata võlgniku tegeliku töötasu suurust, kui esineb kahtlus, et osa võlgniku töötasu makstakse mustalt, ning nõuda see tööandjalt sisse. 2. Võlgniku <u>sõiduki ja muu liiklusregistrisse kohustuslikus korras registreeritava vara</u> (edaspidi <u>sõiduk</u>) arestimise tõhustamine: <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Koostöö võlgnike sõiduki kättesaamisel politsei ja kolmandate isikutega, kellel on teavet võlgniku sõiduki (ja muu vara) asukohta kohta; 2.2. Sõiduki käsutamise asjaõiguslepingule vorminõude kehtestamine; 3. Elatisvõlgniku välisriiki reisimise piiramine: <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Elatisvõlgniku passi kehtivuse peatamine; 3.2. Elatisvõlgniku reisimise keelamine laeva, rongi või lennukiga, mis suundub Eestist välja; 4. Kohtutäiturile elatisvõlgniku pangakonto vaatamiseks õiguse andmine; 5. Elatisnõude rahuldamine võlgniku kogumispensioni fondidest. <p>Järgnevalt kirjeldatakse nimetatud ettepanekuid põhjalikumalt.</p> <p>1. Anda kohtutäiturile õigus hinnata võlgniku⁴ tegeliku töötasu suurust, kui esineb kahtlus, et osa võlgniku töötasust makstakse mustalt, ning nõuda see tööandjalt sisse, kui viimane keeldub vabatahtlikult maksta võlgnikule töötasu kohtutäituri poolt määratud suuruses</p> <p>1.1. Taust</p> <p>Kohtutäitur uurib Maksu- ja Tolliameti (edaspidi MTA) kaudu välja, kes on võlgniku tööandja. Kui võlgnik ei tasu võlga vabatahtlikult, saadab kohtutäitur võlgniku tööandjale arestimisakti, et arestida võlgniku töötasu. Töötasu</p>

⁴ Ettepanek on tehtud kõigi võlgnike mitte ainult elatisvõlgnike suhtes.

arestimisakti kohaselt tuleb võlgnikule jätta mittearestitav miinimum (selleks on miinimumpalk + 1/3 miinimumpalka iga võlgniku ülalpeetava eest), ülejäänud osa töötasust peab tööandja saatma kohtutäiturile kuni arestimisaktis näidatud nõue on sisse nõutud.

1.2. Probleem

Kohtutäiturid on öelnud, et pärast seda, kui võlgniku tööandjale saadetakse töötasu arestimise akt, siis sageli vähendatakse võlgniku töötasu suurust miinimumpalgani või lõpetatakse ametlikult töösuhe üldse ära. On kahtlust arvata, et võlgnikule makstakse tegelikult endises suuruses töötasu, kuid selle arestimise vältimiseks on saavutatud tööandjaga kokkulepe, mille tulemusel osa võlgniku töötasust maksatakse mustalt, et kohtutäitur ei saaks seda arestida. Selline skeem on ka tööandjale majanduslikult kasulik, kuna tööjõukulud on vähemakstud maksude võrra väiksemad.

Probleemiks on loomulikult ka see, kui võlgnikele makstakse kogu palk mustalt. Selle takistamiseks loodi töötamise register ning kohustati tööd võimaldavat isikut registreerima kõiki töötajaid hiljemalt nende tööle asumise hetkeks. MTA andmete kohaselt on töötamise registri mõjul registreeritud hulganisti uusi töötajaid, kuid uute töötajate keskmine palk on sama tegevusala keskmisest palgast väiksem. Sellest võib oletada, et osa palgast makstakse endiselt mustalt. Kõigi kahtlust äratavate töötajate kontrolliga ei jõua MTA tegeleda.

1.3. Mis oleks lahendus?

Tööandja poolt töötajale töötasu osaliselt või terveniisti mustalt maksmise probleemiga tegelemine on üldiselt MTA ülesanne. MTA-l on uurimiste läbiviimiseks vajalikud pädevused, ressursid ja kogemused. Kirjeldatav ettepanek puudutab vaid seda aspekti, kuidas on võimalik läbi täitemenetluse selle probleemi lahendamisele kaasa aidata.

Soome täitemenetluse regulatsiooni eeskujul võiks kohtutäiturile anda õiguse hinnata võlgniku töötasu tegelikku suurust, kui esineb kahtlus, et võlgniku tegelik töötasu on suurem, kui ametlikult näidatakse. Töötasu tegeliku suuruse hindamisel võiks kohtutäitur lähtuda töö tegemise piirakonna keskmisest töötasust taolise töö eest ning sama tööandja juures sarnast tööd tegevate teiste töötajate töötasu suurusest. Informatsiooni selle kohta, kui suur on teiste töötajate töötasu sama tööandja juures võiks kohtutäitur küsida otse võlgniku tööandja käest. Samuti oleks kohtutäituril vajalik teada, mis tööülesandeid võlgnik ning teised töötajad täidavad, et hinnata, kas erinev palk on põhjendatud. Ka seda teavet peaks kohtutäitur küsima võlgniku tööandjalt. Töökohustuste välja selgitamiseks võiks kohtutäitur pöörduda ka otse teiste töötajate poole või ka kolmandate isikute poole (seaduslik alus taolise

informatsiooni küsimuseks võiks tuleneda TMS § 26 lõike 2 esimesest lausest).

Võlgniku töötasu suuruse kohta otsust tehes võiks kohtutäitur ära kuulata nii võlgniku, kui ka tema tööandja. Kui kohtutäitur on teinud otsuse, mille kohaselt peaks võlgniku töötasu olema suurem, kui tööandja seda näitab ning kui tööandja otsuse tegemisest maksab endiselt väiksemat palka, oleks kohtutäituril õigus väljamaksmata töötasu nõuda sisse tööandjalt samade täitemenetlusmeetmetega, mida kasutatakse võlgniku suhtes, nt arestida võlgniku tööandja konto väljamaksmata töötasu ulatuses (nii on see ka Soome õiguses).

Kui kohtutäitur teeb otsuse, mille kohaselt peab võlgniku tööandja maksma võlgnikule suuremat töötasu, oleks tööandja kohustatud sellelt töötasult tasuma ka makse nii nagu seadus seda ette näeb.

1.4. Lahendusega kaasnevad probleemkohad

Töötasu hindamine võib osutada problemaatiliseks. Näiteks kui ühes piirkonnas on ainult üks konkreetse valdkonna ettevõtte ning pole seetõttu teist sarnast ettevõtet, millega võrrelda. Sellisel juhul puuduksid võrdlemiseks andmed keskmisest töötasust taolise töö eest vastavas piirkonnas. Teiseks, kui tööandja maksab kõigile töötajatele ametlikult miinimumpalka ja osa tasu mustalt, ei ole kasu võlgniku tegeliku töötasu suuruse hindamisel sama tööandja teiste töötajate palkade võrdlusest.

Lisaks võib kohtutäituri poolt võlgniku töötasu hindamine ning selle tööandjalt sissenõudmine piirata tööandja ettevõtlus- ja lepinguvabadust. Võimalik, et tööandja ongi võlgniku võtnud tööle eritingimustel väiksema palga eest ja võlgnik on sellega ise nõus olnud. Kui kohtutäiturid hakkavad arestima enda poolt hinnatud suuruses töötasu tööandja kontolt, võib see kokkuvõttes viia selleni, et võlgnik lastakse töölt lahti. Veelgi enam võib selline seadusemuudatus mõjuda negatiivselt kõikide võlgnike suhtes, sest tööandjad ei pruugi tahta neid tööle võtta vältimaks kohtutäiturite areste enda kontol. Suureneb risk, et võlgnikud töötavad mitteametlikult ja nii väheneb veelgi võimalus täitemenetluses võlgu sisse nõuda.

Lisaks võib ette prognoosida, et kohtutäiturite otsuseid võlgniku töötasu tegeliku suuruse määramise osas hakatakse kohtus vaidlustama. Lepinguvabaduse põhimõttest tulenevalt on osapooled vabad leppima kokku töötasu suuruses, kuni töötajale on tagatud seadusest tulenev miinimum. Kohtutäiturile võib olla kohtus üpris keeruline tõendada, et võlgnik teenib tegelikult rohkem (kui tööandja ametlikult näitab) isegi siis, kui keskmine tasu vastavas piirkonnas ning teiste töötajate tasu sama tööandja juures on suurem.

Seda meedet ei kasutata Soomes väga tihti, kuid Soome täitevametnikud on öelnud, et see on hea tööriist kohvris, millega võib vajadusel võlgnikku või tema töandjat tõhusalt mõjutada. Sageli piisabki kohtutäituri nõ hoiatusest, et töandja hakkaks tegelikus suuruses töötasu ametlikult maksuma ning arestimiseks kinni pidama. Erinevalt Eestist on Soomes kohtutäiturite institutsioon haldusorgan, mis viib vajadusel läbi ka põhjalikku uurimist selgitamaks välja võlgniku tegelikud varad. Selleks on Soomes eraldi spetsialiseerunud kohtutäiturid, kes tegelevad keerulisemate juhtumitega, kus võib oletada vara varjamist. Eesti kohtutäiturid ei ole selliselt spetsialiseerinud ja neil ei ole ka kogu vajalikku pädevust (vajalikku pädevust ei saa süsteemide erinevusest tulenevalt Eesti kohtutäituritele anda). Pooltel juhtumitel täidavad töandjad vabatahtlikult Soome kohtutäituri otsust maksta võlgnikule suuremat töötasu. Võib oletada, et kuuludes riigistruktuuri on Soome kohtutäituritel mõnevõrra suurem autoriteet. Eesti kohtutäiturite taolisi otsuseid hakatakse eeldatavasti tihedamini vaidlustama. Nendest riskidest hoolimata pooldab KPK kohtutäituritele vastavate õiguste andmist.

KÜSIMUSED:

- **Kas Te toetate, et kohtutäiturile antakse õigus hinnata võlgniku töötasu tegelikku suurust?**
- **Kuidas võiks kohtutäitur Teie hinnangul võlgnikku töötasu tegelikku suurust määrata?**
- **Kas Te toetate, et kohtutäitur saaks enda poolt määratud võlgniku töötasu otse töandjalt sisse nõuda samade meetmetega nagu nõutakse võlga võlgnikult (näiteks arestib kohtutäitur vähem makstud töötasu otse töandja pangakontolt)?**

2. Võlgniku sõiduki ja muu liiklusregistrisse kantava vara arestimise tõhustamine

2.1. Põhiprobleemid:

- võlgnikud varjavad kohtutäiturite eest oma sõidukeid, mis raskendab nende kätte saamist ja mahamüümist,
- võlgnikel on lihtne fabritseerida sõiduki müügilepingut, mis näitab, et selle omand on üle antud enne, kui kohtutäitur seadis sellele liiklusregistris keelumärke,
- keelumärketa sõidukid registreeritakse mõnes EL riigis ja tuuakse

	<p>Eestisse tagasi uue omaniku nime all, viies sõiduk selliselt võlgniku varast välja.</p> <p>Praktikas on võlgnike autode kättesaamine problemaatiline. Kohtutäitur saab küll seada liiklusregistris võlgniku autole keelumärke, kuid see ei taga auto reaalselt kättesaamist. Liiklusregistri andmete kohaselt on käsutamise keelumärke seatud 41 611 sõidukile. Keelumärke seadmisega loetakse auto arestituks. Hiljem peab kohtutäitur koostama arestimisakti, kuhu märgib ka asja hinna. Ei ole harv, kui kohtutäituril ei ole võimalik autot reaalselt üle vaadata, sest võlgnik väidab, et tal ei ole seda autot enam (auto on võlgniku sõnul kadunud, varastatud, ammu maha müüdüd jmt). Sellistel põhjendustel keelduvad võlgnikud sagedasti oma sõidukit kohtutäituri juurde toomast. Kohtutäituri poolt võlgniku valduste läbiotsimine ei pruugi anda tulemust, kuna võlgnikud pargivad autod mujale kui koduaeda (vältimaks nende arestimist).</p> <p>Kui sõiduk on õnnestunud füüsiliselt kätte saada, tekib teine probleem. Nimelt võib võlgnik hakata väitma, et sõiduk kuulub hoopis kolmandale isikule. Väidetakse, et sõiduk võõrandati enne, kui sellele seati liiklusregistris keelumärke ning omanikukanne jäi mingil põhjusel liiklusregistris muutmata.⁵ Liiklusregister on informatiivse tähendusega ning omandi üleminekuks ei ole vajalik kanne tegemine. Sõiduki omand läheb üle üldises vallasasjade võõrandamise korras, mille kohaselt on asja võõrandamiseks vajalik vastav kokkulepe ning valduse üleandmine (AÕS § 92). Sõiduki võõrandamislepingule ei ole kehtestatud vorminõuet. See võimaldab pahatahtlikul omanikul lihtsalt fabritseerida sõiduki võõrandamisleping, mis näitab, et sõiduk võõrandati enne keelumärke seadmist. Vorminõude puudumise tõttu on keeruline tuvastada, millal tegelikult sõiduk võõrandati, kas enne või peale keelumärke seadmist.</p> <p>Kolmas probleemkoht sõidukite kättesaamisel on keelumärkega sõidukite nõu ümberregistreerimine mõnes EL riigis ja siis Eestisse tagasi toomine uue omaniku nime all. Näiteks viiakse keelumärkega sõiduk Soome, kus see registreeritakse Soome liiklusregistris. Kui sõiduk on seal registreeritud, saab selle Eesti liiklusregistrist kustutada. Soomes võõrandatakse sõiduk uuele omanikule. Siis tuuakse sõiduk Eestisse tagasi ning registreeritakse liiklusregistris uue omaniku nimega. Nii on sõiduk viidud võlgniku varast välja ning uue omaniku nime all olles ei saa kohtutäitur sellele sissenõuet pöörata. Sissenõudjal on küll õigus esitada vara tagasivõitmise hagi, et sõiduk võlgniku vara hulka tagasi võita, kuid see võib osutuda sissenõudja jaoks üpris</p>
--	---

⁵ Ebaõigete andmete esitamine kohtutäiturile on karistusseadustiku § 281 alusel karistatav.

keeruliseks menetluseks.

2.2. Mis oleks lahendus?

2.2.1. Sõiduki omandi üleandmise lepingule/tahtevaldusele vorminõude kehtestamine

Asjaõigusseaduse § 92 alusel läheb sõiduki omand üle, kui võõrandaja annab asja valduse üle omandajale ja nad on kokku leppinud, et omand läheb üle omandajale. Kehtiv õigus ei sätesta sõiduki omandi üleandmise kokkuleppele ühtegi vorminõuet. Riik on küll kehtestanud kohustuse registreerida sõidukid liiklusregistris, kuid praktikas on valitsemas arusaam, et registri kannete pinnalt ei ole võimalik teha eraõiguslikult lõplikku järeldust sõiduki omandiõiguse suhtes.⁶ (Aastas tehakse liiklusregistris keskmiselt 130 000 omanikuvahetust: 129 170 (2013.a), 128 314 (2014.a), 133 797 (2015.a)). Kuna kohustuslik vorminõue sõiduki omandi üleandmise kokkuleppele puudub, võib see olla sõlmitud ka suuliselt. Seetõttu on vaidluse korral keeruline tuvastada, millal tegelikult käsutustehing tehti, kas enne keelumärke seadmist või peale seda. Võlgnikul on lihtne väita, et ta oli sõiduki omandi üle andnud enne keelumärke seadmist. Vältimaks vaidlusi selle kohta, millal sõiduki omand üle anti (kas enne või peale keelumärke seadmist ehk arestimist), võiks sätestada omandi ülemineku kokkuleppele vorminõude, mis tagaks omandi üleandmise kuupäeva fikseerituse ning takistaks omandi üleandmise kokkuleppe tagantjärele vormistamise.

Omandi üleandmise kokkuleppe kuupäeva fikseerituse tagaks, kui kehtestada, et kokkulepe peab olema, kas elektroonilises vormis (tsiviilseadustiku üldosa seadus (edaspidi *TsÜS*) § 80), notariaalselt kinnitatud vormis (*TsÜS* § 81) või et kokkulepe tuleb esitada Maanteeametile kirjalikus vormis (*TsÜS* § 78) selle tegemise kuupäeval.

Sellise vorminõude kehtestamise negatiivseks tagajärjeks oleks sõidukite käibe pärsitus, eriti olukorras, kus tehingu üheks pooles on näiteks välisriigi isik, kellel ei ole võimalik kokkulepet sõlmida elektroonilises vormis (ID-kaardi puudumise tõttu). Isegi, kui valida kolmas alternatiiv (leping on kirjalikus vormis ning esitatud selle sõlmimise päeval Maanteeametile) võib välisriigis lepingu sõlmimise korral olla keeruline esitada leping samal päeval Maanteeametile. Notariaalne kinnitamine on aga kulukas. Selleks, et leevendada vorminõudega kaasnevat negatiivset tagajärge, võiks lähtudes vorminõude kehtestamise

⁶ Riigikohtu otsus nr 3-1-1-79-13, p 12

eesmärgist (milleks on vältida vaidlusi selle üle, kas omand anti üle enne või pärast keelumärke seadmist) sätestada, et kuupäeva fikseerimist tagava vorminõude täitmine on kohustuslik vaid siis, kui sõiduk on juba Eesti liiklusregistrisse kantud. Seega saaks sõidukit enne liiklusregistrisse kandmist võõrandada vormivabalt. Teiseks, et lihtsustada käivet välismaalastega, võib sätestada, et eelpool kirjeldatud rangem vorminõue on kohustuslik mitte tervele omandi ülemineku kokkuleppele, vaid piisab ka sellest, kui kuupäeva fikseeritust tagava vorminõudega on tehtud vähemalt ühe lepingupoole tahteavaldus omandi ülemineku kohta. Näiteks, kui isik soovib müüa Eesti liiklusregistris registreeritud sõiduki välismaalasele piisab, kui omandi üleandmise pakkumus on elektroonilises vormis. Nõustumus võib olla aga mistahes vormis.

Seega teeme ettepaneku sätestada, et Eesti liiklusregistrisse kantud sõiduki (ja muu vara) omandi ülemineku kokkulepe tervikuna või vähemalt ühe poole tahteavaldus peab olema, kas

- elektroonilises vormis,
- notariaalselt kinnitatud vormis või
- esitatud Maanteeametile kirjalikult selle tegemise kuupäeval.

Sellise vorminõude kehtestamise tulemusel ei saaks võlgnik tagantjärele fabritseerida kokkuleppeid liiklusregistrisse kantud sõiduki omandi ülemineku kohta. Kui sõiduk on Eesti liiklusregistrisse kantud, siis saab sõiduki omand teisele isikule üle minna vaid kokkuleppe või tahteavalduse kuupäeva fikseerimist tagava vorminõude järgimise korral. Kui kohtutäitur arestib võlgnikule kuuluva sõiduki ning kolmas isik väidaks, et ta on sõiduki omandanud enne keelumärke seadmist, siis peaks kolmas isik omandi üleminekut tõendama esitades eelpool nimetatud vormis kokkuleppe omandi ülemineku kohta või vähemalt ühe poole tahteavalduse sellise kokkuleppe sõlmimise kohta.

Enne liiklusregistrisse kantud sõidukitele omandi üleandmise kokkuleppele/tahteavaldusele vorminõude kehtestamist võiks jätta üleminekuperioodi, mil isikud saaksid liiklusregistris omanikukandeid vormivabalt muuta (nii nagu kehtiv õigus seda ette näeb). Peale vastava perioodi möödumist võiks seadusega lugeda liiklusregistri omanikukanded õigeks (Näiteks võiks sätestada, et 01.01.2018 loetakse liiklusregistrisse kantud omanikukanded õigeks. Enne 01.01.2018 saaksid isikud vajadusel omanikandeid vormivabalt muuta. Alates 01.01.2018 jõustuks eelpool kirjeldatud rangem vorminõue). Kui omanikukandeid liiklusregistris ei loeta eelpoolkirjeldatud kujul õigeks, siis saaksid isikud esitada alati (ka peale rangema vorminõude kehtima hakkamist) vormivabasid sõiduki omandi

üleandmise kokkuleppeid väites, et need olid sõlmitud enne, kui jõustus seadus, mis kehtestas sõiduki omandi üleandmise kokkuleppele/tahtevaldusele rangema vorminõude.

Vastava üleminekuperioodi lõppemisest saaks liiklusregistrisse kantud sõiduki omand üle minna vaid kehtestatud (eelpool kirjeldatud rangema) vorminõude järgmise korral. Vorminõude järgimata jätmise korral oleks Eesti liiklusregistrisse kantud sõiduki omandi üleandmise kokkulepe tühine.

Lisaks vorminõude kehtestamisele võiks seadusega välistada sõiduki heauskse omandamise, kui sõidukile on seatud käsutamise keelumärke. Keelumärke olemasolu või selle puudumist saab igaüks liiklusregistrist tasuta kontrollida. Kui isik jätab sellise kontrolli tegemata, oleks tema enda risk, et sõidukil võis olla keelumärke, mistõttu ei ole tal võimalik seda heauskselt omandada. Kehtiv õigus eeldab, et isik on heauskne ning vaidluse korral peaks teine pool tõendama, et omandaja oli pahauskne (ehk, et ta teadis või oleks pidanud teadma käsutamise keelumärke olemasolust). Kuna liiklusregistrist keelumärke vaatamine on tasuta, ei oleks keelumärke kontrollimise kohustuse panemine ostjale ülemäära koormav.

KÜSIMUSED:

- **Kas Te toetate sõiduki (ja muu liiklusregistrisse kantava vara) omandi üleandmise kokkuleppele/tahtevaldusele eelpool kirjeldatud vorminõude kehtestamist?**
- **Kas Te toetate ettepanekut, et peale üleminekuperioodi tuleks seadusega lugeda liiklusregistris omanikukanded õigeks?**

2.2.2. Koostöö politseiga arestitud sõidukite kättesaamiseks

Põhilised muudatused:

- **Kohtutäitur peab käsutamise keelumärke seadmisel liiklusregistrisse lisaks märkima:**
 - a) **kas ta soovib, et politsei selle sõiduki võimaluse korral võlgniku valdusest ära võtaks;**
 - b) **kas politseil on õigus võtta sõiduk ära ka kolmanda isiku (ehk mitte võlgniku) valdusest (need märkused peaksid kanduma liiklusregistrist politsei andmebaasi).**
- **Politsei saab õiguse võlgniku valdusest ära võtta keelumärkega sõiduk, kui kohtutäitur on liiklusregistrisse märkinud, et soovib**

võlgniku sõidukit kätte saada. Kui liiklusregistrisse on kohtutäituri poolt märgitud, et sõiduki võib ära võtta ka kolmanda isiku valdusest, siis on politseil õigus sõiduk ära võtta ka kolmanda isiku valdusest.

(Kinnipeetud sõiduki võiks politsei üle anda puksiiriteenuse osutajale, kellega võiks Koda eelnevalt lepingu sõlmida.)

Liiklusregistrisse keelumärke tegemisest loetakse sõiduk arestituks (TMS § 64 teine lause). Käsitamise keelumärkega ehk arestitud sõidukite füüsiliseks kättesaamiseks võiks kohtutäitureid abistada politsei. Politsei võiks muude liiklusega seotud kontrollide käigus kontrollida lisaks, kas peatatud sõidukile on liiklusregistrar kohtutäituri poolt seatud käsitamise keelumärke. Liiklusregistrisse tuleks keelumärke juurde lisaks märkida, kas kohtutäitur soovib, et politsei võtaks sõiduki võlgnikult ära (et seda täitemenetluses realiseerida) ning kas sõiduki võib ära võtta ka kolmanda isiku valdusest.

Täiendava märke tegemine keelumärke juurde, mis ütleks, kas kohtutäitur soovib sõiduki ära võtmisel politsei kaasabi, on vajalik, et eristada milliseid sõidukeid soovib kohtutäitur müüki panna ja milliseid mitte. Sõiduki arestimisel võib kohtutäitur jätta sõiduki ka võlgniku valdusse, kui see ei ohusta sissenõudja nõude rahuldamist (TMS § 71 lg 1 esimene lause). Iga keelumärkega sõidukit ei ole mõistlik kohtutäituril müüki panna. Näiteks kui on tegemist väheväärtusliku sõidukiga või kui sõiduk on võlgniku töövahendiks või kui võlgnik tasub võlga maksegraafiku alusel, mistõttu ei soovi sissenõudja veel sissenõude pööramist võlgniku kogu varale. Seetõttu oleks hea, kui kohtutäituri saaks sõidukile keelumärget seades liiklusregistrisse lisaks märkida, kas nad soovivad politsei kaasabi sõiduki kättesaamisel. Kui vastavat soovi liiklusregistrar keelumärke juures ei ole, siis ei peaks politseid ka sõidukit teisaldama hakkama. Arvestades seda, et praegu ei ole liiklusregistrar keelumärke juures vastavat märget, mis ütleks, kas kohtutäitur soovib seda sõidukit kohe müüma hakata, siis tuleks tekitada liiklusregistrar vastav võimalus, mis võimaldaks ka tagantjärele varasemalt seatud keelumärgetele sellist täiendavat kommentaari lisada. Ka täitemenetluse jooksul võib sõltuvalt täitemenetluse käigust muutuda vajadus võlgniku sõiduki mahamüümise osas.

Lisaks peaks kohtutäitur märkima keelumärke juurde, kas politsei võib sõiduki ära võtta kolmanda isiku valdusest. TMS § 64 lõike 3 kohaselt ei või kohtutäitur üldreeglina oma valdusesse võtta võlgniku kaudses valduses olevat asja otsese valdaja nõusolekuta. Erandina on see võimalik, kui kohtutäituril on põhjust eeldada, et võlgniku vara on antud kolmanda isiku valdusesse arestimise vältimiseks (TMS § 64 lg 4). Kui kohtutäituril on põhjust sedasi eeldada, peaks

ta lisama keelumärke juurde, et sõiduki võib ära võtta ka kolmanda isiku valdusest.

Kui tegemist on sõidukiga, mille keelumärke juurde on kohtutäitur märkinud soovi seda täitemenetluses realiseerida, oleks politsei õigus sõiduk valdajalt ära võtta ning lasta see puksiiriteenuse osutajal parklasse ära viia. Koda võiks eelnevalt sõlmida lepingu puksiiriteenuse ja parkimisteenuse osutajatega, kellele politsei keelumärkega ehk täituri poolt arestitud sõiduki üle annaks. Vastav isik oleks võlgniku vara hoidjaks. Vara hoidmisega seotud kulud arvatakse täitekulude hulka. TMS § 72 lõike 1 kohaselt määratakse vara hoidja võlgniku ja sissenõudja kokkuleppel. Menetluse tõhusama läbiviimise eesmärgil võiks sätestada erandi, et sõidukite hoidja võib hankega otsustada Koda. Samuti tuleks teha erand, et sellisel juhul antakse sõiduk hoiule erandkorras ilma arestimisaktita (arestimisakti olemasolu eeldab hoiule andmisel TMS § 72 lg 4), kuna kohtutäitur koostab arestimisakti, kui ta on saanud sõiduki üle vaadata.

Lahendamist vajab küsimus, kes fikseerib sõiduki seisukorra, kui politsei selle valdajalt ära võtab. Sõiduki seisukorra fikseerimine võib osutada vajalikuks näiteks, kui sõiduk saab transportimisel kahjustada. See annaks õiguse nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Kui sõiduki olukorda enne selle teisaldamist ei jäädvustata, on osapooltel keeruline hiljem tõendada, kas sõiduk sai kahjustada enne või peale teisaldamist. On välja pakutud, et sõiduki olukorra võiks samuti jäädvustada sõiduki pukseerimise teenuse osutaja.

Peale sõiduki füüsilist kättesaamist saab kohtutäitur koostada arestimisakti.

Kui sõidukile on seatud mitu keelumärget, siis saab sõiduki realiseerimisõiguse kohtutäitur, kes seadis keelumärke esimesena (TMS § 65 lg 3). Erandiks on lapse elatisnõude alusel tehtud keelumärke. Sellega tagatud arestipandiõigus tuleb lugeda esimeseks sõltumata selle tegemise ajast (TMS § 65 lg 4). Kohtutäitur võiks täiendavalt keelumärke juures märkida, kui keelumärke on seatud lapse elatisnõud tagamiseks. Siis teab sõiduki hoiule võtnud teenuse osutaja, et sel kohtutäituril on eesõigus sõiduki realiseerimisel ning teavitab just seda kohtutäiturit hoiule võetud sõidukist.

KÜSIMUSED:

- Kas Te toetate politseile täiendava ülesande panemist võlgnike autode kinnipidamise näol?

- Kas Te toetate eelpool kirjeldatud skeemi keelumärkega sõidukite

kättesaamiseks?

- Milliseid õiguslikke ja praktilisi probleeme selles skeemis näete?
- Kas mõni skeemi etapp võiks teie hinnangul olla kujundatud teisiti?
- Kas Teie hinnangul on vajalik, et puksiiriteenuse osutaja fikseeriks sõiduki seisukorra (pildistaks seda) enne sõiduki teisaldamist?

2.2.3. Koostöö kolmandate isikutega

Peale politsei võiks arestitud sõidukite kättesaamisel kohtutäituritega koostööd teha ka kolmandad isikud, kes puutuvad kokku võlgnike sõidukitega (ja ka muu varaga). Eeskätt on nendeks parkimisteenuse osutajad. TMS § 26 lõike 2 alusel on kohtutäituril õigus küsida kolmandalt isikult täitemenetluseks vajalikku teavet, kui on alust arvata, et kolmas isik sellist infot omab. Selle sätte alusel saab kohtutäitur pöörduda ka parkimisteenust pakkuva isiku ja sõiduki tehnoseisundit kontrolliva isiku poole, et saada infot, kas võlgniku sõiduk on nende valduses. Seadus ei kohusta kolmandaid isikuid peale sellise infopäringu saamist pidevalt vaatlema, kas nende valdusesse võiks ilmuda võlgniku vara (kuid igakordsel pöördumisel peab kolmas isik vastavat infot andma). Pidev vaatlus tagaks kindlasti suurema arvu keelumärkega sõidukite kättesaamise. Analoogse näitena võib tuua võlgniku pangakontole laekuva raha arestimise. Pank on kohustatud peale arestimisakti saamist kandma kohtutäiturile üle ka tulevikus võlgniku kontole laekuva raha. Analoogselt võiks parkimisteenuse osutaja peale päringu saamist teavitada kohtutäiturit, kui tema parklasse on pargitud võlgniku auto mõni aeg hiljem peale päringu saamist. Seadust saaks paremini rakendada, kui kiirendada infotehnoloogiliste lahendustega info liikumist kohtutäituri ja parkimisteenuse osutaja vahel. Näiteks võiks omavahel liidestada täitemenetlusregistri ja parkimisteenuse osutaja poolt kasutatava infosüsteemi, mis registreerib pargitavate autode numbrimärke. Liidestuse tulemusel võiks täitemenetlusregistrist liikuda automaatselt teave keelumärkidega sõidukitest parkimisteenuse ostuja infosüsteemi ning viimasest liiguks info täitemenetlusregistrisse selle kohta, kui vastav sõiduk on parklasse pargitud. Selle info saamisel saaks kohtutäitur koheselt sõiduki oma valdusesse võtta. Seadusandja võib luua täitemenetluse seadustikku õigusliku aluse, et sellise infokanali loomine täitemenetlusregistri ja kolmanda isiku infosüsteemi vahel on lubatud, kui selle eesmärgiks on vahendada päringuid ja infot võlgniku vara asukoha kohta. Selline lahendus eeldab kindlasti nii parkimisteenuse osutaja poolt kasutatava infosüsteemi kui täitemenetlusregistri arendamist ning omavahel liidestamist. Kui riik ei soovi ise neid kulusid kanda, saab riik vaid

anda seadusega loa (ehk tekitada õigusliku võimaluse) sellise infokanali loomseks täitemenetlusregistri ja kolmanda isiku infosüsteemi vahel. Sellist infokanali saaks luua ka teiste isikutega, kelle valdusest võib potentsiaalselt läbi käia võlgnike vara.

Sellise infokanali loomise eelduseks on see, et ka kolmas isik, nt parkimisteenuse osutaja, kasutab mingit infosüsteemi, mis fikseerib eristatavalt võlgniku vara, antud näite korral sõiduki numbrimärki. Kolmanda isiku huvi sellise infokanali loomiseks täitemenetlusregistriga võiks olla see, et ka tema kui võlausaldaja enda nõudeid saab tänu sellele täitemenetluses paremini täita.

Lihtsustamaks kohtutäiturite jaoks läbirääkimiste pidamist parkimisteenuse osutajatega ja teiste kolmandate isikutega võib seadusega anda Kojale õiguse sõlmida taolisi kokkuleppeid kolmandate isikutega vahendamaks täitemenetlusregistri kaudu infot võlgniku vara asukohta kohta.

KÜSIMUS:

- **Kas Te peate vajalikuks anda Kojale õigus luua infokanal täitemenetlusregistri ja kolmanda isiku infosüsteemi vahel vahendamaks andmeid võlgniku vara asukohta kohta?**

2.2.4. Vanametalli kokkuostjate kohustamine võlgniku raha ajutiseks hoiustamiseks

Lisaks puutuvad võlgnike sõidukitega kokku vanametalli kokkuostjad. On ette tulnud, et keelumärkega sõiduk tuleb liikusregistrist kustutada, kuna seda ei eksisteeri enam endisel kujul (sõiduk on lammutatud). On tehtud ettepanek, et vanametalli kokkuostjaid peaks kohustama keelumärkega sõiduki ostmisel andma vanametalli ostutasu mitte sõiduki omanikule vaid keelumärke seadnud kohtutäiturile. Kehtiv õigus võimaldab kohtutäituril teha arestimisakt, millega arestitakse võlgniku nõue kolmanda isiku vastu (nt nõue vanametalli kokkuostja vastu vanametalliks müüdud auto eest raha saamiseks) (alus: TMS § 111). Kohtutäituril on raske ette ennustada, millal võiks nõude arestimise akti vanametalli kokkuostjale saata. Seetõttu on välja pakutud, et vanametalli kokkuostjaid võiks kohustada sõidukite kokkuostmisel kontrollima, kas neile on seatud kohtutäituri poolt käsutamise keelumärke (see info on liikusregistris avalikult kõigile nähtav). Selle olemasolu korral saaks seadusemuudatusega kohustada vanametalli kokkuostjaid hoiustama võlgnikule kuuluvat raha vanametallina ostetud sõiduki eest ning teavitama kohtutäiturit sellest (et tema käes on võlgnikule kuuluv raha). Kohtutäitur saadaks nõude arestimise akti ning

selle alusel edastaks vanametalli kokkuostja raha kohtutäituri ametialasele kontole (Kui kohtutäitur ei saada arestimisakti seadusemuudatusega määratletud tööpäevade jooksul, võiks vanametalli kokkuostja võlgnikule raha välja maksta. Seaduses saaks sätestada, et sellise raha kinnipidamise korral ei ole vanametalli kokkuostja kohustatud võlgniku raha kinnipidamise eest viivist maksma.)

KÜSIMUS:

- **Kas toetate ettepanekut kohustada vanametalli kokkuostjaid keelumärkega sõiduki ostmisel hoiustama võlgnikule kuuluvat raha ning teavitama sellest kohtutäiturit?**

3. Elatisvõlgniku välisriiki reisimise piiramine

Alates 01.03.2016 saab kohus peatada lapse elatise võlgniku teatud õigused (mootorsõiduki, jeti ja väikelaeva juhtimisõigus, jahipidamisõigus, kalastuskaart, relvaluba ja relvasoetamisluba), kui ta on mõjuva põhjuseta vähemalt kolm kuud jätnud elatise tasumata. Võlgniku õigusi piiratakse seni, kuni ta hakkab elatist korrapäraselt maksma. Täiendava meetmena on pakutud välja piirata analoogselt eelpool nimetatud õigustega ka elatise võlgniku välisriiki reisimise õigust. Välisriiki reisimise keelamine võiks toimuda analoogselt elatisvõlgniku teiste õiguste piiramisega. Vastav regulatsioon on sätestatud TMS 8¹ peatükis. Esmalt peaks võlgnik olema kaks kuud elatise võlgnevuses, siis saadaks kohtutäitur talle hoiatuse, et tema riigist lahkumist võidakse piirata. 30 päeva jooksul alates hoiatuse kättesaamisest oleks võlgnikul võimalus, kas hakata elatist maksma, sõlmida elatise tasumiseks maksegraafik või esitada mõjuv põhjendus, miks ta pole saanud elatist maksta või miks oleks riigist lahkumise keeld tema suhtes ebaõiglane. Kui võlgnik pole 30 päeva jooksul midagi eelnimetatust teinud, saab kohtutäitur esitada kohtule avalduse keelata isikul riigist lahkumine. Kohus kaaluks võlgniku põhjendusi ning lahendaks avalduse määrusega. Määrus edastaks PPA-le passi kehtivuse peatamiseks ning isiku riigist lahkumise takistamiseks.

Riigist lahkumise keelamine võiks praktikas tähendada seda, et peatatakse võlgniku passi kehtivus ning takistatakse realselt tema reisimist õhu-, vee- ja raudteed pidi, kuna nendel teedel vedaja teenust kasutades edastatakse reisijate nimed PPA-le (riigipiiri seadus § 9³ lg 1).

3.1. Elatisvõlgniku passi kehtivuse peatamine

Esiteks saaks anda kohtule õiguse peatada võlgniku passi kehtivus. See

takistaks võlgnikul reisida Schengeni tsoonist välja.

Esmalt kaaluti ka ID-kaardi kehtivuse peatamist, kuid kehtiva ID-kaardi olemasolu on kohati riigile endale vajalikum, et isikut saaks tuvastada ning temaga ametlikult suhelda (näiteks et isik saaks osaleda teda puudutavas kohtumenetluses osapoolena või et isik saaks tutvuda oma toimikuga täitemenetluses ja saada kätte talle riigi poolt saadetud dokumente jne) ning et oleksid tagatud isikule sotsiaal- ja meditsiiniteenuste kättesaadavus. Seetõttu ei pakuta käesoleva VTK-ga välja ID-kaardi kehtivuse peatamist.

3.2. Elatisvõlgniku reisimise keelamine laeva, rongi või lennukiga, mis suundub Eestist välja

Schengeni tsooni sisest reisimist saaks takistada, kui keelata elatisvõlgnikul reisida laevade, rongide ja lennukitega⁷, mis suunduvad Eestist välja. Riigipiiri seadus § 9³ lõike 1 kohaselt vedaja, kes toimetab õhuteed, raudteed või veeteed pidi üle välispiiri Eestisse saabuval ja Eestist lahkuval reisijal, edastab Politsei- ja Piirivalveametile reisiga seonduvad andmed, veetavate reisijate kohta reisidokumendi kantud isikuandmed ja reisija reisidokumendi andmed. Kui kohus teeb elatisvõlgniku suhtes välisriiki reisimise keelu, saaks ka elatisvõlgniku lisada nõ kontrollnimikirja, et politsei saaks elatisvõlgniku laeva, rongi või lennuki peale minemist takistada (või juba pardale läinud isiku sealt maha tõsta).

KÜSIMUS:

- **Kas Te toetate eelpool kirjeldatud kujul elatisvõlgniku riigist lahkumise keelamist?**

4. Kohtutäiturile võlgniku pangakonto väljavõtte vaatamiseks õiguse andmine

Hetkel puudub kohtutäituril õigus nõuda pangalt võlgniku konto väljavõtet. TMS § 26 lõike 3 alusel võib kohtutäitur nõuda krediidasutuselt andmeid võlgniku kontode, hoiuste ja muude krediidasutuse poolt võlgnikule pakutavate teenuste kasutamise kohta. Praktikas tõlgendatakse seda sätet kitsalt. Võlgniku konto kohta saab kohtutäitur vaid infot, kas vastavas krediidasutuses on võlgnikul konto või mitte.

⁷ Ülejäänud transpordivahendid on VTK-st välja jäetud, kuna hetkel ei ole nendega (erinevalt laevad, rongide ja lennukiga) reisijate täielikku kontrolli tagatud. Ainult elatisvõlgnike reisimise piiramiseks ei ole sihtgruppi väiksuse tõttu otstarbekas luua täiendavat lauskontrolli teiste transpordivahenditega reisijate suhtes.

Kohtutäiturid esitavad pangale arestimisakti ning selle alusel saadetakse võlgniku kontol oleva raha kohtutäiturile. Arestimisaktis märgitakse, milline summa on mitteamistav ehk mis summa tuleb iga kuu võlgniku kontole alles jätta. Kogu raha, mis seda summat ületab, saadetakse kohtutäiturile, kuni nõue on täidetud.

Kohtutäiturid on avaldanud, et täitemenetlusele aitaks kaasa, kui neil oleks õigus näha võlgniku konto väljavõtet. See võimaldaks kohtutäituril hinnata võlgniku tegelikku töötasu suurust olukorras, kus täitemenetluse alustamise ajast on võlgniku töötasu oluliselt langenud. Samas, infot selle kohta, kui suur oli võlgniku töötasu enne täitemenetluse algust, on kohtutäituril võimalik saada ka MTA-lt.

Teise argumendina on üks kohtutäitur öelnud, et konto nägemise korral oleks tal võimalik näha, kelle kontole on võlgnik oma rahad kandnud enne täitemenetluse algust. See teadmine ei anna aga kohtutäiturile mingeid lisavõimalusi varasemalt ülekantud raha kättesaamiseks. Enne täitemenetluse algust sooritatud tehingutega võõrandatud vara on võimalik tagasi võita sissenõudjal, kes peab selleks eraldi kohtusse hagi esitama. Samas, läbi õiguse vaadata võlgniku kontol toimunud liikumisi, võiks kohtutäiturile anda justkui infovahendaja rolli - kohtutäitur saaks anda sissenõudjale teada, kellele, millal ja kui suures summades on võlgnik enne täitemenetluse algust oma raha kandnud. See aitaks sissenõudjal otsustada, kas pöörduda vara tagasivõitmiseks kohtusse või mitte. Selliselt kogu võlgniku konto väljavõtte avalikustamine kohtutäiturile ja sissenõudjale riivab kolmandate isikute (kellele võlgnik on raha kandnud ning kellelt ta on raha saanud) privaatsust. Lisaks on KPK kohtumisel Justiitsministeeriumiga öelnud, et sellist infovahendaja rolli nad endale võtta ei soovi.

Kasu kohtutäiturile võlgnike kontode nägemise õiguse andmisest oleks võlgnikele ülearestimise olukorras. Ülearestimised toimuvad igapäevaselt, sest võlgnikud ei teavita kohtutäiturit koheselt kõigist oma mitteamistavatest sissetulekutest. See info on aga vajalik korrektse arestimisakti koostamiseks. Praegu peavad võlgnikud ise kohtutäiturile oma pangakonto väljavõtte esitama, kui nende kontolt on toimunud ülearest, et ülearestitud raha tagasi saada. Kontoväljavõtte vaatamise õiguse andmise korral, saaks kohtutäitur ülearestitud raha tagasi kanda ilma, et võlgnik peaks selleks täiendavaid tõendeid esitama. Nii saaks ülearestitud summad võlgnikule kiiremini tagastada. Kui kontoväljavõtte vaatamise eesmärgiks jääks ainult ülearestimise korral vajaliku info saamine, siis võiks täiendavalt piirata kohtutäituri poolt kontoväljavõtte vaatamist selliselt, et see õigus oleks kohtutäituril vaid siis, kui võlgnik annab

selleks (tema kontoväljavõtte vaatamiseks) nõusoleku. Kui võlgnik sellist nõusolekut ei anna, peaks võlgnik jätkuvalt ise kohtutäiturile ülearestimise korral oma kontoväljavõtte esitama.

Kui kohtutäiturile anda õigus näha võlgniku kontoväljavõtet, siis on vajalik täpsustada, mida täpsemalt tohib kohtutäitur võlgniku kontoväljavõttelt näha ning millise ajaperioodi eest oleks tal võimalik võlgniku kontoväljavõtet näha. Konkreetsete andmete valik sõltub aga konto väljavõtte vaatamise eesmärgist. Kui eesmärk on ainult lihtsustada andmete kättesaamist ülearestimise olukorra tuvastamiseks, siis piisab, kui kohtutäitur saaks näha viimase 10 tööpäeva kontoväljavõtet, kuna kohtutäitur peab võlgnikult sissenõutud raha 10 tööpäeva jooksul raha laekumisest arvates sissenõudajale üle kandma (TMS § 43 lg 1). Peale seda, kui kohtutäitur on raha sissenõudajale üle kandnud, ei saaks ta võlgnikule enam ülearestitud raha tagastada. Võlgnik saaks seda raha nõuda sissenõudajalt.

Kui kontoväljavõtte nägemise õiguse andmise eesmärk on aga lisaks võimaldada kohtutäituril hinnata võlgniku tegeliku töötasu suurust, siis võib olla vajalik näha näiteks võlgniku viimase kahe aasta kontoväljavõtet.

Soomes saavad kohtutäiturid vaadata võlgniku kontoväljavõtet ning nende hinnangul on see muutnud täitemenetlust tõhusamaks.

KÜSIMUSED:

- **Kas peate vajalikuks, et kohtutäiturile antakse õigus näha võlgniku kontoväljavõtet?**
- **Milliste ülesannete/eesmärkide täitmiseks peate kohtutäiturile võlgniku kontoväljavõtte nägemise õiguse andmist vajalikuks?**
- **Millised andmed peaks Teie hinnangul võlgniku kontoväljavõttelt olema kohtutäiturile nähtavad?**
- **Millised andmeid ei tohiks Teie hinnangul võlgniku kontoväljavõttelt olla kohtutäiturile nähtavad?**
- **Kui pika perioodi eest hindate vajalikuks kohtutäiturile võlgniku kontoväljavõtte vaatamiseks õiguse andmist?**

5. Elatisnõude rahuldamine võlgniku kogumispensioni fondidest

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2015-2019 punktis 1.19 sisaldub lubadust

	<p>hakata elatist maha arvama võlgniku kogumispensiooni fondidest.</p> <p>Täiendava kogumispensiooni (pensiooni III sammas) arvelt saab juba kehtiva õiguse kohaselt elatist sisse nõuda. Seega on kaalumise all II pensionsamba arvelt elatise võlgnevuse sissenõudmine.</p> <p>II sambaga on liitunud u 60% elatisvõlgnikest. Keskmise kontojääk osakuid omavatel isikutel on ca 1800 eurot.</p> <p>Meetme efektiivsus on kaheldav, kuna summad, mida saab elatisnõuete rahuldamiseks kasutada ei ole kuigi suured, mistõttu ei pruugi saadav tulu kaaluda üles kõiki kaasnevaid kontseptuaalseid ja tehnilisi probleeme.</p> <p>II pensionisammas koosneb osaliselt isiku enda panusest (1%–3%) ning osalt sotsiaalmaksust (0%–6%). Seega on erinevaid võimalusi II pensionisambast elatisvõlgade katmiseks. Kasutada võib näiteks ainult isiku enda panust (variant A). Kuna iga isiku panus sõltub tema valikutest, millise või millised %-d on ta erinevatel perioodidel valinud, tuleks sisse tuua eriliigilised osakud, et oleks võimalik eristada II-st sambast isiku enda panust. Tehniliselt lihtsamini teostatav variant (variant B) oleks lubada elatisvõlga nõuda sisse 1/3-st II pensionisamba osakutest (1/3 on keskmine isiku panus II pensionisambasse). Kuna ainult isiku panuse elatise tarbeks sissenõudmine jätab sissenõutava summa väikseks, ca 600 eurot ühe võlgniku kohta, on pakutud välja, et elatise katteks võiks sisse nõuda kõiki II pensionisamba osakuid (variant C). See variant oleks tehniliselt lihtsamini teostatav, kui A ja B, kuid siin tõusetub võrdse kohtlemise küsimus. Nimelt variandi C puhul, saaksid II sambaga liitunud elatisvõlgnike lapsed kätte ka osa võlgniku sotsiaalmaksust (mis on II sambaga liitumise tõttu tõstetud ümber võlgniku I-st sambast II sambasse). Need lapsed, kelle võlgnikest vanemad ei ole II sambaga liitunud, ei saaks aga võlgnike I samba sotsiaalmaksu. Võrdse kohtlemise paremaks tagamiseks on välja pakutud, et ka I-st pensionisambast võiks elatisnõudeid rahuldada. See oleks kulu riigi eelarvele, kuid samas väheneksid riigi pensionikohustused, sest võlgnikud hakkaksid saama väiksemat pensiooni, mis võib jälle viia selleni, et laps peab hakkama oma vanemat ülal pidama. I samba puhul on võimalikud nii üksnes võlgniku pensioniõiguste vähendamine (võlgnikku karistav meede) kui ka pensioniõiguste vähendamine koos lapsele võla tasumisega (vahendite leidmine riigieelarvest). Seejuures on võimalik jätta võlgnikule ka võimalus äravõetud I samba pensioniõiguste või II samba osakute tagasiostmiseks (võlgnik tasub riigile oma võla).</p> <p>VTK lisas 1 on Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna poolt</p>
--	--

koostatud võrdlustabel eelpool kirjeldatud variantidest, kus on välja toodud nende plussid ja miinused, lahenduse rakendamiseks vajalik aeg ning maksete tegemise kirjeldus.

Rahandusministeerium on lisaks märkinud, et II samba osakute sissenõutavaks muutmisel võib olla pandora laeka efekt ehk kui elatisrahanõuete rahuldamiseks kasutatakse II samba osakuid, tekib õigustatud küsimus, kas fondi kogunenud raha ei peaks ka muudel erakorralistel juhtudel kasutada saama. Näiteks: (i) teatud haigused, kus elupäästev ravi või ravim on väga kallis, seejuures võib see puudutada nii last kui pensionikogujat ennast; (ii) muud, näiteks eluasemevõlad, mis võivad samuti puudutada ka lapse heaolu. Oluline on märkida, et II samm on disainitud nii maksemäära kui ka tehnilise ülesehituse poolest üksnes vanadusrisi kaitseks (pärimine on küll erand) ja raha pensionieelne väljavõtmine on väga suur kontseptuaalne muudatus kogu süsteemis.

Rahandusministeerium on kirjeldanud ka selle muudatusega kaasnevat tehnilisi probleeme: „Kõigi II samba osakute ja nendega tehtavate tehingute üle peetakse arvestust iga isiku personaalsel pensionikontol Eesti väärtpaberite keskregistris. Nagu öeldud, on II samm disainitud üksnes pensionieesmärkide täitmiseks, mis tähendab, et raha kogutakse pensionifondi aastakümneid ja väljamakseid enne inimese pensionile minekut tehakse vaid kahel erandlikul juhul – inimese surma korral või tema siirdumisel tööle EL ametnikuks. II sambasse laekuvast rahast tuleb üks osa sotsiaalmaksu arvelt ja teine osa inimese palgalt. Kõik lahendused, mis eeldavad elatisraha nõuete puhul nende kahe rahaallika erinevat käsitlust, tähendavad pensionifondi osakute regulatsioonis olulisi muudatusi (eriliigiliste osakute sissetoomist) ning märkimisväärseid IT arendusi väärtpaberite registris. Seega võib tõdeda, et sellised lahendused ja muudatused pensionisüsteemis on eproportsionaalselt keerulised. Teisalt, kui lubada kasutada elatisraha nõuete täitmiseks ka sotsiaalmaksu vahendeid ehk kogu II samba kontole kogunenud raha, tekitab see märkimisväärset ebaõiglust II sambaga liitunute ja mitteliitunute vahel.“

KÜSIMUSED:

- **Kas Te toetate elatisvõlgnevuse sissenõudmist võlgniku kogumispensioni fondidest?**
- **Millist varianti Te toetate, kas A, B, C või midagi muud?**
- **Milliseid täiendavaid (VTK-s nimetamata) praktilisi ja õiguslikke probleeme näete elatisvõlgnevuse sissenõudmisel võlgniku**

	kogumispensioni fondidest?		
10.1. Töötatakse välja uus tervikseadus		10.2. Muudatused viiakse sisse senise seaduse struktuuri	x
11. Selgitus	Muudatused on võimalik viia sisse seniste seaduste struktuuri, mistõttu ei ole uue tervikseaduse väljatöötamine vajalik.		
12. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid	- täitemenetluse seadustik - asjaõigusseadus - kogumispensioni seadus - isikut tõendavate dokumentide seadus - politsei ja piirivalve seadus		
13. Seaduse tasandil regulatsiooni loomise vajalikkus	VTK-s väljapakutud ettepanekud riivavad oluliselt isikute põhiõigusi ning annavad täiendavaid pädevusi avaliku võimu kandjatele. Nii ulatuslike muudatuste sisseviimine on võimalik vaid seaduse muutmise tasandil.		

V. Määratletud mõjud³.

14.1.1. Kavandatav muudatus 1

Anda kohtutäiturile õigus hinnata võlgniku tegeliku töötasu suurust (kui esineb kahtlus, et osa võlgniku töötasust makstakse mustalt) ning nõuda see tööandjalt sisse (kui viimane keeldub vabatahtlikult võlgniku töötasu tõstmast).

MÕJU I

14.1.2. Mõju valdkond I ja alajaotis⁴

Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele

14.1.3. Mõju sihtrühm

Kohtutäiturid

Eestis on kokku 47 kohtutäituri ametikohta, mis jaotuvad vastavalt:

- 1) Harju tööpiirkond – 16 ametikohta;
- 2) Viru tööpiirkond – 8 ametikohta;
- 3) Tartu tööpiirkond – 12 ametikohta;
- 4) Pärnu tööpiirkond – 11 ametikohta;

14.1.4. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta⁵

Eelnõuga luuakse uus meede võlgnevuse sissenõudmiseks olukordades, kus võib oletada, et võlgniku tegelik palk on suurem, kui ametlikult näidatakse.

Muudatus loob kohtutäituritele rohkem võimalusi võlgnevuse sissenõudmiseks, mis omakorda tähendab senisest suuremat suutlikkust võlgnevusi sisse nõuda ja suuremaid laekumisi.

Samas on meetme kasutusvõimalused väga piiratud. Tegelikku töötasu võrdlemiseks (tööjõuturu) sarnase ametikoha keskmise töötasuga on tarvis andmeid turukeskmiste töötasude kohta ametigruppide, tööstusharude ja piirkondade lõikes. Selliseid andmeid Eestis seni vajaliku täpsusega ei koguta. Lisaks, arvestades Eesti tööjõuturu väiksust, tekib sageli olukord, kus piirkonnas tegutseb ettevõtlussektoris paar tööandjat ning sarnaseid ametikohti on väga piiratud hulk – seetõttu muutub võimatuks adekvaatse turukeskmise töötasu arvutamine. Samas suuremates keskustes levinud ametite puhul taolist takistust ei teki, samas, taas, vastavaid andmeid seni ei koguta (Statistikaamet kogub andmeid üksnes majandusvaldkondade keskmiste töötasude kohta ning Fontes PMP OÜ poolt koostatav iga-aastane palgauuring ei hõlma kõiki EMTAK klassifikaatori alakategooriaid piirkondades piisava täpsusega – andmed kogutakse valimipõhiselt ning variatsioonist tingitud viga osutub töötasu suuruse määramisel liialt suureks).

Meede on kasutatav eelkõige juhul, mil võlgniku töötasu on mingist ajahetkest alates (võlgnevuse tekkimine või sissenõudmise algus) märkimisväärselt vähenenud. Samuti jääb kohtutäituritele võimalus kasutada seda meetet preventiivselt, vajadusel mõjutades võlgnikku ja võlgniku tööandjat maksma õiglast töötasu hoiatades vastasel korral meetme kasutamisega

Arvestades rakendamisevõimaluste äärmist piiratust võib väita, et muudatusega kaasnev mõju (sihtgrupp ja sündmuse sagedus) on äärmiselt väikesed, muudatuse ulatus on keskmine ja muudatusega võivad kaasneda teatud riskid (ekslikud hinnangud võlgniku töötasu osas). Riske saab maandada läbi kohtutäiturite juhendamise – hinnang võlgniku tegelikule töötasule antakse üksnes olukorras, kus andmed tegeliku töötasu kohta on tõsikindlad. Seetõttu võib kohtutäituritele muudatusega tekkiva mõju olulisuse hinnata pigem väheoluliseks ning edasist täpsemat mõjuanalüüsi ei planeerita.

MÕJU II

14.1.5. Mõju valdkond II ja alajaotis

Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele

14.1.6. Mõju sihtrühm

Tsiviilkohtud

Eestis lahendatakse tsiviilasju neljas maakohtus, kus töötab kokku 144 kohtunikku (06.05.2015 seisuga). Kaebus kohtutäituri otsuse peale esitatakse maakohtusse (TMS § 217 lg 2).

Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond

14.1.7. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Muudatus ei mõjuta kohtute tegevust otseselt vaid kaudselt – juhul, kui kohtutäituri otsust võlgniku tegeliku tasu suuruse hindamise kohta vaidlustatakse maakohtus. Arvestades, et andmed, millele tuginedes kohtutäituriid saavad tegeliku töötasu üle otsustada, on piiratud, võib otsuste kohtus vaidlustamisi ette tulla sageli.

Kohtutäiturite tehtud otsuste sagedasem vaidlustamine toob kaasa uusi kohtuasju ja seeläbi suurendab kohtute töökoormust. Kuna mõju on vahendatud on selle ulatust väga keeruline hinnata – töökoormuse tõus sõltub vaidlustatud asjade arvust, mis omakorda sõltub sellest, kui palju ja kui hoolikalt kaalutletud otsuseid on teinud kohtutäituriid, ning sellest, kui keerulised kohtusse jõudvad asjad on, ning kui palju nende arutamiseks aega kulub.

Ilmselt järgneb meetme rakendamisele kohtutäiturite ja riigi vastu pööratud kohtuasjade arvu kasv, millega kaudselt suurenevad riigi kulud kohtupidamisele.

Samas ei pruugi kõik vaidlused kohtusse jõuda, kohtutäiturite tegevuse osas on võimalik esitada kaebus Justiitsministeeriumile. Aastal 2013 esitati kohtutäiturite tegevuse peale Justiitsministeeriumile kokku 152 kaebust ning 2014 aastal 119 kaebust (andmed on pärit Justiitsministeeriumi järelevalve aruandest). Enimlevinud vaide esitamise põhjusteks on muuhulgas järgmised: (1) kohtutäitur on arestinud mittearestitava sissetuleku või sissetuleku osa ja (2) arestimisel ei ole jäetud arveldusarvele elatusmiinimumi.

Seega on pangakontol oleva raha arestimisega kohtutäiturite poolt esinenud mõningaid probleeme ka varem. Muudatuse järgselt võib taoliste kaebuste hulk kasvada. See toob Justiitsministeeriumile kaasa lisatöö kaebuste lahendamisel.

Arvestades, et mõju kohtute tegevusele on kaudne, st vahendatud, ja sõltub paljudest teguritest, on väljatöötamiskavatsuse koostamise etapis keeruline anda hinnangut mõju olulisusele. Juhul, kui taolisi kohtuasju tekib vähe (meetet kasutatakse läbimõeldult ja üksnes juhtudel, kui see on põhjendatud) on mõju sihtgrupp ja sündmuse sagedus väikesed. Mõju ulatus ei ole suur (sellega ei kaasne suuri muutust kohtute tegevuse põhimõtetes ja üldises rutiinis) ja soovimatuid kõrvalmõjusid ei ilmne (kohtuasjade kasv ise ongi soovimatu kõrvalmõju). Seetõttu, meetme kaalutletud rakendamise korral on avalduva mõju olulisus ühiskonna tasandil pigem väike, st mõju on ebaoluline. Muudatuse mõju sihtgrupile seetõttu arvuliselt ei analüüsita.

MÕJU III

14.1.8. Mõju valdkond I ja alajaotis

Majanduslik mõju

11.9. Mõju sihtrühm

- Võlgnike tööandjad
 - Võlausaldajad
 - Võlgnikud

Täpsema sihtgrupi moodustavad need võlgnikud, kes tööandja abiga enda sissetulekuid varjavad.

14.1.10. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Muudatusega mõjutatakse otseselt võlgnike tööandjaid, mille läbi on kaudselt mõjutatud võlausaldajad ja võlgnikud. Muudatus ei ole suunatud kõigile võlgnike tööandjatele vaid üksnes neile, kes maksavad võlgnikule osaliselt ümbrikupalka või aitavad muul moel võlgnikul enda sissetulekuid varjata.

Muudatuse tulemusel nõutakse võlgnevus sisse otse tööandjalt, lähtuvalt sellest, kui suureks on kohtutäitur võlgniku tegeliku töötasu hinnanud.

Muudatuse kaudne mõju on distsiplineeriv, ilmselt väldivad tööandjad senisest enam ümbrikupalga maksmist ega hõlbusta tasude varjamist, kuna varjamine ei pruugi enam õnnestuda – kohtutäiturid võivad võlgnevuse (otse tööandjalt) sisse nõuda ka varjatud töötasude korral.

Muutes töötasu varjamise asjatuks õnnestub kohtutäituritel senisest enam võlgnevusi sisse nõuda ning võlgnikud on sunnitud võla tasuma. See muudab sissetulekute ja väljaminekute tasakaalu nii võlgnike kui võlausaldajate suhtes, esimeste väljaminekud suurenevad ning teiste sissetulekud suurenevad. Vastavalt on mõjutatud ka mõlema grupi leibkondade majanduslik toimetulek teise grupi kasuks (juriidilistest isikutest võlausaldajate korral ärikahjumi määr ja üldine äritegevuse tulemuslikkus).

Muudatusega kaasnev majanduslik mõju võib olla ühiskonna tasandil oluline, kuna mõju sihtgrupp (sissetulekut varjavad võlgnikud ja tööandjad) võib olla keskmine ja muudatuse ulatus suur (sihtgrupil tuleb teha jõupingutusi, et uudse olukorraga kohaneda, ning see võib suuresti mõjutada nende käitumist). Eeldades, et kohtutäiturite tehtud otsused on õiglased ja piisavalt põhjendatud, ei saa ekslikke otsuseid palju esineda ning seda ei peaks käsitlema soovimatu kõrvalmõju riskina (selle riski minimeerimiseks on tarvis muudatuse järgselt kohtutäitureid meetme sisust informeerida ning juhendada avanevate võimaluste ning kohustuste osas). Negatiivse kõrvalmõjuna võib juhtuda, et võlgnike majanduslik heaolu väheneb sedavõrd, et nad satuvad toimetulekuraskustesse. Samas on selle riski vältimiseks ette nähtud sissetulekumiinimum, mida kohtutäitur ei aresti.

Kuna kaasnev mõju võib olla ühiskonna tasandil oluline, täpsustatakse eelnõu koostamise käigus võimaliku sihtrühma suurust (võlgnikud, kes varjavad enda töötasu suurust ja nende tööandjad) ning sündmuse sagedust (ligikaudne meetme rakendamise juhtude arv).

14.2.1. Kavandatav muudatus 2

Võlgniku auto arestimise tõhustamine

Koostöö politsei keelumärkega autode kättesaamisel;

Sõiduki võõrandamiselepingule vorminõude kehtestamine;

Koostöö kolmandate isikutega

Parkimisteenuse pakkujate kaasamine edastamiseks kohtutäituritele teavet võlgnike kohta;

Vanametalli kokkuostjate kohustamine võlgniku raha ajutiseks hoiustamiseks;

MÕJU I

14.2.2. Mõju valdkond I ja alajaotis

Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele

14.2.3. Mõju sihtrühm

Liikluspolitseinikud, laiemalt politseiametnikud

Liiklusregistri pidaja (Autoregistrikeskus)

14.2.4. Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus selle olulisuse kohta

Politseinikele, kes peatavad või kontrollivad sõidukit, tekib muudatuse tagajärjel kohustus kontrollida muu hulgas ka seda, kas sõidukile on liiklusregistris kohtutäituri poolt seatud keelumärke.

Juhul, kui keelumärke on seatud, tekib politseinikele kohustus kontakteeruda puksiiriteenuse osutajaga, et sõiduk viidaks ära parklasse.

Seeläbi suureneb politseinike menetluste arv ja töökoormus. Töökoormuse kasv ei pruugi olla märkimisväärne, täpsemalt sõltub see esinevate juhtude arvust ning lisanduva menetluse keerukusest ja kestusest.

Samas lihtsustub muudatuse tulemusel kohtutäiturite tegevus ning seeläbi õnnestub sisse nõuda senisest enam võlgnevusi.

Muudatusega kaasneva mõju sihtgrupp, sagedus ja ulatus on väikesed ning ebasoovitavate mõjude risk väike (liikluspolitseinike tööaeg kulub osalt lisanduvate menetluste läbiviimiseks, mistõttu teiste menetlustega tegelemiseks ja patrullifunktsiooni täitmiseks jääb senisest vähem aega. See võib tähendada omakorda väljakutsetele reageerimiseks kuluva aja pikenemist. Ebasoovitava kõrvalmõju suurus ja olulisus sõltub sellest, kui palju kohtutäiturid uut meedet rakendavad). Üldiselt võib järeldada, et mõju on ühiskonna tasandil ebaoluline, kuid arvestades ebasoovitavate

kõrvalmõjude riski täpsustatakse eelnõu koostamise käigus mõju sihtgrupp ja sündmuse esinemise võimalik sagedus.

MÕJU II

14.2.5. Mõju valdkond II ja alajaotis

Majanduslik mõju, mõju ettevõtete tegevusele

14.2.6. Mõju sihtrühm

Parkimisteenuse pakkujad ja muud kolmandad isikud, kes omavad teavet võlgniku vara asukoha kohta;

Vanametalli kokkuostjad.

14.2.7. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Parkimisteenuse pakkujale võib võtta endale kohustuseks pidevalt vaadelda, kas osutatakse teenust keelumärkega sõiduki omanikule. See suurendaks teenusepakkuja halduskoormust, kuid hõlbustaks märkimisväärselt keelumärgetega sõidukite leidmist.

Koda saab sõlmida parkimisteenuse ostuajaga ja muu kolmanda isikuga kokkuleppe infokanali loomiseks, et vahendada infot võlgniku vara asukoha kohta. Sellise võimaluse kasutamine võib tähendada rahalist väljaminekut infokanali loomiseks ja olemasolevate süsteemide täiendamiseks.

Infokanali loomise tulemusel saab kohtutäitur senisest rohkem ning kiiremini infot võlgniku vara asukohta kohta, mis soodustab nõuete täitmist ning mis võib omakorda olla kasulik ka parkimisteenuse osutajale ja muudel kolmandale isikule. Näiteks, kui parkimisteenuse osutaja on täitemenetluses sissenõudja, siis võlgniku auto tõhusam kättesaamine suurendab ka parkimisteenuse osutaja enda nõuete tõhusamat täitmist täitemenetluses.

Muudatuse järgselt tekib **vanametalli kokkuostjatel** kohustus esmalt kontrollida, kas neile müüdavale sõidukile on seatud kohtutäituri poolt käsutamise keelumärke, ning teiseks keelumärkega sõiduki ostmisel tekib kokkuostjale kohustus anda vanametalli ostutasu mitte sõiduki omanikule vaid keelumärke seadnud kohtutäiturile. Muudatus suurendab vanametalli kokkuostjate töö- ja halduskoormust.

Muudatuse sihtgrupp ja ulatus on väikesed (väike osa äriühingutest (1) osutab parkimisteenust või (2) tegeleb vanaraua kokkuostuga või (3) omab muul põhjusel head ülevaadet võlgnike vara asukohast) kuid sündmuse arv (teostatud kontrollid, mille käigus tuleb hakata kontrollima sõiduki andmeid, ja amortiseerunud sõidukite sisseost vanaraua kokkuostjate juures) võib olla märkimisväärne. Seetõttu võib lisanduv halduskoormus olla ettevõtete seisukohast oluline mõju.

Eelnõu ettevalmistamise käigus antakse ligikaudne hinnang sündmuse esinemise sagedusele ja kaasnevale halduskoormusele (kontrollide teostamise arv ja potentsiaalse lisatöö maht, mida nõuab

liiklusregistrist andmete kontrollimine).
MÕJU III
14.2.8. Mõju valdkond III ja alajaotis
Majanduslik mõju, mõju füüsiliste ja juriidiliste isikute tegevusele
14.2.9. Mõju sihtrühm
Sõidukite ostjad ja müüjad
14.2.10. Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus selle olulisuse kohta
<p>Seni puudub sõiduki võõrandamislepingule vorminõue. Muudatuse tulemusel kehtestatakse sõiduki omandi üleandmise kokkuleppele/tahteavaldusel vorminõue, mis fikseerib tehingu tegemise aja.</p> <p>Uue kohustusliku vormi kehtestamisega ühtlustub standard. Samas kitsenevad lepingu osapoolte võimalused lepingu sõlmimiseks.</p> <p>Uudne vorm võib kaasa tuua teatava halduskoormuse kasvu, samas seda kaasneda ei pruugi – ühtlustatud vorm võib tehingute sõlmimise muuta hoopis lihtsamaks.</p> <p>Samuti muutub selgemaks sõidukite ostu-müügi lepingu sõlmimise vormistus ja see võib omakorda vähendada osapoolte õiguslikku ebakindlust tehingu suhtes.</p> <p>Kaasnev mõju on ühiskonna seisukohast oluline, kuna muudatuse sihtgrupp (sõidukite ostjad ja müüjad) ning sagedus (ostu-müügi tehingud) on mõlemad pigem keskmised. Muudatuse ulatus (vormi kehtestamine) on pigem väike ja negatiivseid kõrvalmõjusid ette näha ei ole – muudatusega kaasnev mõju on osapoolte jaoks pigem positiivne.</p> <p>Eelnõu koostamise käigus täpsustatakse sihtgrupp ja sündmuse sagedus ning antakse hinnang võimalikule halduskoormusele.</p>
MÕJU IV
14.2.11. Mõju valdkond IV ja alajaotis
Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele
14.2.12. Mõju sihtrühm
Kohtutäiturid (47)
14.2.11. Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus selle olulisuse kohta
Liiklusregistri keelumärgetega sõidukite kinnipidamine ja üleandmine muutub kiiremaks ja hõlpsamaks, kuna võlgnikul on keerulisem sõidukit peita (sõiduk võidakse kinni pidada politsei poolt

või saab täituri infot otse parkimisteenuse osutajalt) ja välistatakse võimalus sõiduki võõrandamislepingu fabritseerimiseks tagant järele. See omakorda muudab tõhusamaks kohtutäiturite tegevuse võlgnevuste sissenõudmisel.

Muudatuse sihtgrupp (kohtutäiturid) ja sündmuse sagedus (keelumärke lisamine ja sõiduki arestimine) on väikesed, muudatuse ulatus kohtutäiturite jaoks keskmine (varasemaga võrreldes avarduvad täiturite võimalused vara arestimiseks ja järgnevas müügiks). Negatiivsete kõrvalmõjude riski ei esine. Seetõttu võib järeldada, et mõju ei ole ühiskonna tasandil oluline ja edasist üksikasjalikku mõjuanalüüsi antud mõju osas ei teostata.

MÕJU V

14.2.12. Mõju valdkond V ja alajaotis

Majanduslik mõju

14.2.13. Mõju sihtrühm

Võlgnikud

Võlausaldajad

14.2.14. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Kuna muudatuse tagajärjel muutub tõhusamaks kohtutäiturite töö, avaldub seeläbi majanduslik mõju ühteaegu nii võlgnikele kui võlausaldajatele – võlausaldajatele hüvitatakse senisest enam võlgnevusi ning samaaegselt nõutakse võlgnike käest senisest enam võlgnevusi sisse. Kaudselt mõjutab see mõlema grupi majanduslikku toimetulekut (viimase grupi kasuks).

Kaudselt avaldub mõju ka õiguskeskkonnale ja -kuulekusele – senisest enam jõustatakse kehtivat õigust ning see tagab omakorda õiguskorra kindluse ja usaldusväärsuse.

Muudatuse sihtgrupp ja sündmuse sagedus (võlgnikud, kelle sõidukit ei õnnestu kohtutäituritel arestida ja nende võlgnike võlausaldajad) on pigem väike, muudatuse ulatuse võib hinnata keskmiseks (võlgade sissenõudmiseks luuakse uus võimalus), negatiivsete kõrvalmõjude riske ei teki. Seetõttu võib ühiskonna tasandil hinnata muudatusega kaasneva mõju väheoluliseks.

14.3.1. Kavandatav muudatus 3

Elatisvõlgniku välisriiki reisimise piiramine

Elatisvõlgniku passi kehtivuse peatamine

Elatisvõlgniku reisimise keelamine laeva või lennukiga, mis suundub Eestist välja

MÕJU I

14.3.2. Mõju valdkond I ja alajaotis
Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele
14.3.3. Mõju sihtrühm
Politsei- ja piirivalveamet (PPA)
14.3.4. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta
<p>Kohus võib otsustada elatisvõlgniku passi kehtivuse peatada, mis läbi võlgnikul kaob võimalus reisida Schengeni ruumist välja, ja keelata elatisvõlgnikul reisida Eestist välja suunduva laeva või lennukiga. Kohtu otsuse saab jõustada PPA, lisades elatisvõlgniku kontrollnimekirja, mille alusel reisijaid lennuki või laeva pardale lubatakse või seda takistatakse.</p> <p>Kuna taoline kontrollnimekiri on juba olemas, siis tuleks võlgnikud sinna juurde lisada (lähtuvalt kohtu otsusest – taolist keeldu rakendaks kohus üksnes osa elatisvõlgnike puhul). See tähendab teatud töökoormuse lisandumist, kuid uudse süsteemi juurutamist ei kaasneks.</p> <p>Kuna muudatuse ulatus on pigem väike (lisandub töökoormus, aga uutset süsteemi ei rakendata), sündmus ei ole väga sage ja PPA kui sihtgrupi jaoks negatiivseid kõrvalmõjusid ei kaasne, võib muudatuse mõju olulisuse ühiskonna tasandil hinnata pigem väikeseks. Seetõttu üksikasjalikumal mõjuanalüüsi eelnõu koostamise käigus ei kavandata, hinnang antakse puudutatud ametnike hulgale ja võimalikule töökoormuse kasvule.</p>
MÕJU II
14.3.5. Mõju valdkond II ja alajaotis
Majanduslik mõju, mõju ettevõtete tegevusele ja halduskoormusele
14.3.6. Mõju sihtrühm
Vedajad, kes toimetavad õhuteed, raudteed või veeteed pidi üle välispiiri Eestist lahkuvaid reisijaid
14.3.7. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta
<p>Juhul, kui elatisvõlgnikud on lisatud kontrollnimekirja, peab politsei koostöös vedajatega seda jõustama – kontrollima reisijate kuulumist nimekirja. Seda tehakse ka praegu, muudatuse järgselt kuuluks nimekirja senisest enam inimesi. Andmevahetus riigiga ning toimetulek kontrollnimekirja kuuluvate inimestega, kellel reisikeeld aga kes üritavad (teadmatuses või sihilikult) reisile pääseda, suurendab halduskoormust ja töökoormust.</p> <p>Samas sarnane süsteem toimib juba käesoleval hetkel, kontrolli korda ja protsessi põhimõtteliselt muutma ei pea, suureneb üksnes juhtumite hulk.</p> <p>Sihtgruppi kuuluvate äriühingute hulk ei ole suur, kuid sündmuse esinemise sagedus (teostatud</p>

kontrollide alusel reisijate kõrvaldamine) võib olla arvestatav. Samas sõltub lisanduv haldus- ja töökoormus nimetatud äriühingutele sellest, kui paljude elatisvõlgnikele reisikeeldu rakendatakse ning kuivõrd teadlikud elatisvõlgnikud sellest ise on. Võlgnike teadlikkus sõltub omakorda seaduse jõustamisel teostatud teavitustööst. Seetõttu on väljatöötamiskavatsuse koostamise etapis raske anda hinnangut sündmuse sagedusele ning äriühingutele lisanduvale töökoormusele. Kuna muudatuse ulatus ei ole suur (sarnased protseduurid eksisteerivad ka praegu) ning negatiivsete kõrvalmõjude kaasnemise risk on pigem väike, siis võib üldjoontes eeldada, et mõju ei ole oluline. Kuid, vältimaks asjatu halduskoormuse teket täpsustatakse eelnõu koostamise käigus võimalikku sündmuste arvu ning antakse hinnang ligikaudsele äriühingutele lisanduvale töökoormusele.

MÕJU III

14.3.8. Mõju valdkond I ja alajaotis

Majanduslik ja sotsiaalne mõju

14.3.9. Mõju sihtrühm

Elatisvõlgnikud (üle 8000)

14.3.10. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Muudatuse järgselt saab kohus takistada elatisvõlgnike reisimist Schengeni ruumist välja ja selle ruumis sees. Kohtule jääb vabadus ja kohustus otsustada, kas piirang on põhjendatud ega ohusta võlgniku sissetulekut, mis on tarvilik võlgnevuse kõrvaldamiseks.

Reisikeeld piirab elatisvõlgniku liikumisvabadust ja mõjub sanktsioonina ning motiveerib seeläbi võlgnikke võlgnevust tasuma.

Kaasneb risk, et reisikeeld määratakse olukorras, kus elatisvõlgnik reisib välisriiki tööle (nt Skandinaaviasse) või peab sageli viibima välisriikides lähetustes (rahvusvaheliste vedude autojuhid). Risk õnnestub maandada, kui kohtud võtavad otsuse langetamisel arvesse seda, kas reisimine välisriiki on tarvilik sissetuleku teenimiseks ja seeläbi võlgnevuse tasumiseks.

Mõju sihtgrupp ja sagedus on pigem väikesed (isikud, kellele reisikeeld määratakse ja nende välisriikidesse reisimise harjumus ning edasine soov), mõju ulatuse võib hinnata suureks (isikutelt võetakse riigist välja reisimise võimalus), muudatusega kaasnevad riskid (sissetuleku kaotamine), kuid need on võimalik maandada. Kuna mõju ulatus on suur, tuleb kaasnev mõju hinnata oluliseks.

Eelnõu koostamise käigus antakse täpsem hinnang sihtgrupi suurusele ning sündmuse esinemise sagedusele.

14.4.1. Kavandatav muudatus 4

Kohtutäiturile elatisvõlgniku kontoväljavõtte vaatamiseks õiguse andmine
MÕJU I
14.4.2. Mõju valdkond I ja alajaotis Majanduslik mõju, mõju ettevõtete tegevusele ja halduskoormusele
14.4.3. Mõju sihtrühm Pangad
14.4.4. Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus selle olulisuse kohta Pankadel tekib kohustus edastada kohtutäituritele elatisvõlgniku kontoväljavõtte. Võimalik, et iga elatisvõlgniku kohta tuleb väljavõtteid teha ja edastada korduvalt. Uus protseduur tähendab pankade jaoks sissetuleva teabepäringu registreerimist, andmete väljavõttu ja edastamist. Sellega lisandub igakordne tööjõukulu. Muudatusega tekib pankadele uus infokohustus riigi ees, mis teisisõnu tähendab halduskoormuse kasvu. Arvestades elatisvõlgnike hulka ning asjaolu, et väljavõtete sagedus ei ole piiratud (see võib olla näiteks igakuine) võib lisanduv halduskoormus olla märkimisväärne. Mõju sihtgrupp (pangad ja seotud pangatöötajad) ei ole suur, kuid sündmuse sagedus võib osutada sihtgrupi jaoks keskmisest suuremaks. Muudatuse ulatus on suur (varem sarnane kohustus puudus, luuakse uudne kohustus teabevahetuseks) ja pankade jaoks ilmselt negatiivsete kõrvalmõjude riski ei kaasne. Sellest tulenevalt võib järelendada, et muudatusega kaasnev mõju võib osutada oluliseks – sõltuvalt lisanduva halduskoormuse mahust. Eelnõu koostamise käigus antakse ligikaudne arvuline hinnang pankade halduskoormuse kasvule, see hõlmab sündmuse sageduse ja protseduuride ajamahukuse prognoosimist.
MÕJU II
14.4.5. Mõju valdkond II ja alajaotis Mõju riigiasutuste korraldusele, töökoormusele ja ülesannetele
14.4.6. Mõju sihtrühm Kohtutäiturid (47)
14.4.7. Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus selle olulisuse kohta Kohtutäituritele tekib muudatuse järel võimalus saada teavet elatisvõlgnike kontoliikumiste ja kontoseisu kohta. See muudab ülearestimise korral lihtsamaks ülearesti tõendamise – kohtutäitur saab ise võlgniku kontoväljavõtet vaadata ning võlgnik ei pea sel juhul oma kontoväljavõtet

kohtutäiturile esitama (ülearestimine leiab aset, kui võlgnik ei teavita õigeaegselt kohtutäiturit enda mittearestitavatest sissetulekutest). Ülearestimine tekitab lisakoormust kohtutäituritele ja läbi kontoväljavõtetest saadava teabe on võimalik ülearestimise võimalusi vähendada.

Muudatusega kaasnevaks riskiks on kohtutäiturite ligipääs ulatuslikule üksikisikute majandustegevust puudutavale informatsioonile. Taoline ligipääs isikute andmetele loob võimaluse kuritarvitusteks. Riski on võimalik maandada läbi kohtutäiturite vastava tegevuse riigipoolse kontrolli. Kontrolli kehtestamine eeldab riigiasutuste (Justiitsministeeriumi) lisategevust.

Muudatuse sihtgrupp (kohtutäiturid) ei ole suur, sündmuse sagedus (väljavõtte küsimine) iga täituri jaoks pigem harv ja muudatuse ulatus (lisateabe hankimine) on pigem keskmine – ka seni on kohtutäituritel võimalik olnud võlgnike kohta erinevat teavet hankida, pöördudes teabepäringutega asjaga seotud isikute poole. Negatiivse kõrvalmõju riskiks on võimalik andmete kuritarvitamine, mida on võimalik Justiitsministeeriumi poolt märkimisväärselt maandada.

Kokkuvõtteks võib järeldada, et muudatuse mõju ei ole oluline ja sellega seoses edasist üksikasjalikku mõjuanalüüsi (sealhulgas andmekogumist ning analüüsi kohtutäituritele avalduva mõju osas) ei planeerita.

14.5.1. Kavandatav muudatus 5

Elatisnõude rahuldamine võlgniku kogumispensioni II samba arvelt

MÕJU I

14.5.2. Mõju valdkond I ja alajaotis

Majanduslik mõju

14.5.3. Mõju sihtrühm

Pangad (kui kogumispensioni fondide haldajad)

14.5.4. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Pankadele tekib muudatuse tagajärjel kohustus arvata maha elatisvõlgniku võlgnevus võlgniku teise sambasse kogunenud kogumispensionist. Kohustus tekitab pankade jaoks lisaprotseduuri, mille teostamine toob kaasa lisanduva tööjõukulu. Kuna protseduuri täitmisega kaasneb ka andmevahetus riigiga (kohtutäiturite näol) suureneb lisaks muule tööjõukulule ka pankade teabevahetuskohustusest tingitud halduskoormus.

Sihtgrupp (pangad) on pigem väike, kuid sündmuse sagedus võib olla (arvestades elatisvõlgnike koguhulka) märkimisväärt. Muudatuse ulatus on suur (tegu on pankade jaoks põhimõtteliselt uue

kohustusega), negatiivseid kõrvalmõjusid (lisaks kasvavale halduskoormusele) pankadele ilmselt ei avaldu. Seega võib järeldada, et muudatusega kaasnev mõju võib olla oluline (tingituna muudatuse suurest ulatusest ja märkimisväärsest sagedusest).

Seetõttu kogutakse eelnõu koostamise käigus teavet pankadele lisanduva tööjõukulu ja halduskoormuse kohta.

MÕJU II

14.5.5. Mõju valdkond II ja alajaotis

Majanduslik mõju

14.5.6. Mõju sihtrühm

Elatisevõlgnikud (üle 8000)

14.5.7. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Muudatuse tagajärjel tasutakse elatise võlgnevused võlgniku II samba kogumispensionist. See tähendab, et väheneb kogutud pensioniosakute hulk ja tulevikus välja makstav pension.

Vähenev pension tulevikus asetab tänased võlgnikud tulevikus toimetulekuriskiga gruppi. See halvendab tulevikus võlgnike sotsiaal-majanduslikku toimetulekut ning võib kaudse mõjuna kaasa tuua riigi kulude kasvu (erinevate toimetulekutoetuste näol).

Mõju sihtgrupp (elatisvõlgnikud, kelle II pensionisambast võlgnevused maha arvestatakse) on pigem väike – ilmselt ei rakendata seda kõikide võlgnike puhul. Mõju sagedus (maha arvamised) on väike või keskmine, mõju ulatuse võib samuti hinnata keskmiseks – võlgnike heaolu tulevikus väheneb ning neil on tarvis teha jõupingutusi uudse olukorraga toimetulekuks. Seetõttu võib mõju hinnata pigem oluliseks.

Eelnõu koostamise käigus antakse täpsem hinnang sihtgrupi suurusele ja sellele, kui sageli ning kui suures mahus võlgnevusi pensionimaksete arvel rahuldatakse. See võimaldab ligikaudu prognoosida võlgnike pensionimaksete suurust (või siis pensioni vähenemise ulatust).

MÕJU III

14.5.8. Mõju valdkond III ja alajaotis

Majanduslik mõju

14.5.8. Mõju sihtrühm

Leibkonnad (lapsed ja lapsevanemad), kellele elatis võlgnetakse (kokku üle 11 000 lapse)

14.5.9. Avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Muudatuse tagajärjel nõutakse võlgnikelt välja elatisvõlg ning edastatakse see leibkondadele, kus laps(ed) on õigustatud elatist saama. Võlgnevuste tasumise teel paraneb nende leibkondade majanduslik toimetulek ja heaolu. Võimalik, et teatud juhtudel vähenevad kaudse mõjuna riigi kulud toimetulekuraskustes leibkondade toetamiseks.

Mõju sihtgruppi võib pidada keskmiseks (ligi 11 tuhande lapse elatis ollakse võlgu), mõju sagedus (elatis maksmine toimub kord kuus) on samuti keskmine, mõju ulatus võib olla väikesest keskmiseni – sõltuvalt sellest, kui tõhusalt ja kui suures mahus õnnestub võlgnevus läbi II pensionisamba maksete välja maksta.

Seetõttu võib järeldada, et muudatusega kaasnev majanduslik mõju on oluline. Eelnõu koostamise käigus täpsustatakse laekuvate võlgnevuste mahtu ja puudutatud leibkondade arvu.

15. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Muudatused suurendavad eraettevõtjate halduskoormust (Sõidukite tehnikontrolli teostajad, transpordiettevõtted ja vanametallikokkuostjad) ning avaliku sektori töökoormust (PPA, kohtud).

16. Muudatuste rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

Muudatustega ei kaasne avalikule sektorile otseseid eelarvelisi lisakulusid.

17. Edasine mõjude analüüs

Seaduseelnõu koostamise käigus kogutakse vajadusel lisaandmeid kirjeldamiseks sihtrühmade suurust ja sündmuste sagedust ning avalduvat töö- ja halduskoormust.

VI. Väljatöötamise tegevuskava

18. Eeldatav eelnõu kooskõlastamisele saatmise aeg	30.11.2016. a
19. Eeldatav avaliku konsultatsiooni toimumise aeg	2016 (suvi-sügis)
20. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	01.01.2018
21. Kaasatavad valitsusasutused ja valitsusvälised organisatsioonid	Siseministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Maksu- ja Tolliamet, Rahandusministerium, Maanteeamet, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed (sh nii sisulise kui	Jekaterina Agu (jekaterina.agu@just.ee), mõjude osa: Uku-Mats Peedosk (Uku-Mats.Peedosk@just.ee)

LISA 1

ELATISRAHANÕUETE RAHULDAMINE II SAMBA OSAKUTE ARVELT

Elatisraha-nõuete rahuldamiseks kasutatav osa	Esimene väljamakse	Järgmaksed	Lahenduse rakendamiseks vajalik aeg	Plussid	Miinused
<p>A. Osakud, mis on omandatud isiku panuse eest (makse määr 2%, osadel 2014-2017 3%)</p>	<p>Osakud, mida saab elatisrahanõude rahuldamiseks kasutada, leitakse personaalselt, sõltuvalt isiku tegelikust panusest. Arvestada tuleb, et sissemakseid võib olla tehtud määrades: 2%+4%, 2%+0%, 2%+2%, 1%+2%, 3%+6%, 2%+6%, 1% vanemahüvitiselt, 4% vanemapensionina.</p>	<p>Tehniline keerukus: EVK peab arvestust pidama, palju jäi esimesel korral isiku panusest kasutamata + jaotama pärast esimest väljamakset uued osakud isiku panuse ja riigi panuse alusel. Seejuures tuleb arvesse võtta ka varem omandatud osakute väärtuse muutumised ja osakute vahetamised.</p>	<p>Tehnilise lahenduse ja automaatse arvestuse loomine nõuab registri loomisel kehtinud põhimõtete märkimisväärselt muutmist. Lahendus eeldab ilmselt eriliigiliste osakute sissetoomist, et oleks tehniliselt üldse teostatav. Tehnilise lahenduse loomine võtab üle poole aasta.</p>	<p>Õiglane, sest puutumata jääb sotsiaalmaksu raha - lahendus arvestab täpselt inimese enda panust ja sotsiaalmaksu osa.</p>	<p>1. Juba esimese väljamakse tegemine tehniliselt väga keerukas, sest arvestama peab erineva pikkusega perioodidel erinevas määras tehtud sissemaksetega ja osakute vahetamisega. 2. Märkimisväärsed probleemid korduvate väljamaksete tegemisel, mille lahendamine eeldab ilmselt kogu II samba osakute registri kontseptuaalset muutmist alustades eelkõige eriliigiliste osakute sissetoomist, et tagada inimese enda panuse eest soetatud osakute ja sotsiaalmaksu eest soetatud osakute eraldi arvestus. 3. Summad, mida saab elatisrahanõuete rahuldamiseks kasutada, on väiksemad. 5. Eeldab eraldi uut infovahetust EMTA-ga, sest EVK-l ei ole detailseid andmeid sissemaksete kohta.</p>
<p>B. 1/3 pensioni kontol olevatest osakutes (arvestab, et tavaliselt jaotuvad sissemaksed isiku panuse ja sotsiaalmaksu</p>	<p>Elatisrahanõude rahuldamiseks saab kasutada kuni 1/3 pensionikontol olevatest osakutest.</p>	<p>Tehniline keerukus järgmaksete tegemisel: EVK peab hakkama arvestust pidama, palju jäi esimesel korral 1/3-st kasutamata + jaotama pärast esimest väljamakset uued osakud 1/3 ja 2/3</p>	<p>Esialgu võimalik avaldusi töödelda käsitsi (Excelis), 1/3 osa arvestamisel võimalikud vead. Tehnilise lahenduse loomine võtab vähemalt</p>	<p>Enam-vähem õiglane, sest Lahendus arvestab laias laastus inimese panuse ja sotsiaalmaksu osaga.</p>	<p>1. Ei ole lõpuni õiglane lahendus, sest erinevate maksemäärade tõttu ei pruugi 1/3 ja 2/3 jaotus inimese enda panuse ja sotsiaalmaksu vahel kehtida. 2. Probleemid korduvate väljamaksete tegemisel (pole kindlust, et lõpuni õiglane lahendus on siin üldse võimalik). 3. Summad, mida saab elatisrahanõuete rahuldamiseks kasutada, on väiksemad.</p>

vahel 1/3 ja 2/3)		põhimõttel. Seejuures tuleb arvesse võtta ka varem omandatud osakute väärtuse muutumised ja osakute vahetamised.	pool aastat.		
C. Kõik pensioni kontol olevad osakud	Elatisrahanõude rahuldamiseks saab kasutada kõiki pensionikontol olevaid osakuid. Avaldusel märgitakse, kas kontolt lunastatakse kõik või osa osakutest (sõltub võla suurusest).	Sama, mis esmase väljamakse puhul.	Esiolgu võimalik avaldusi töödelda käsitsi. Tehnilise lahenduse loomine võtab ca 4-6 kuud.	1. Tehniliselt lihtsam teostada. 2. Summad, mida saab elatisrahanõude rahuldamiseks kasutada, suuremad.	1. Et elatisnõuete rahuldamiseks kasutatakse ka sotsiaalmaksu osa, mille võrra on vähendatud selle inimese I samba pensioniõigusi, tekib II sambaga liitunud võlglaste ja mitteliitunud võlglaste ebavõrdne kohtlemine.
Eraldiseisev lahendus või kombineerituna II samba lahendusega (erineva kohtlemise probleemi lahendamiseks)					
I samba pensioniõiguste äravõtmine	Kasutama peaks EL töötajate pensioniõiguste arvutamise valemit. ⁶ Valemi võtab arvesse ainult staažiaastaid ja aasta-koefitsiente, baasosa ei arvesta. Saab teha eraldi arvutuse nii kõikide õiguste kui ka ainult 4% osas.	Saab kasutada sama loogikat ka korduvate maksete puhul, kuni isikul on staažiaastaid/koefitsiente.	Pole SKA-ga läbiräägitud. Täna peaks SKA tegema EL pensionide arvutusi käsitsi (vähe liikumist).	1. Elatisrahanõuete võlglaste võrdne kohtlemine. 2. Laste (võlausaldajate võrdne kohtlemine). 3. Summad, mida saab nõuete rahuldamiseks kasutada, on suuremad (I samba õigusi eelduslikult kogunenud rohkem kui raha II sambas).	1. Kulu eelarvele, kuid samas kaovad ka pensionikohustused, sest võlgnikud hakkavad saama väiksemat pensioni. 2. Inimene kaotab osaliselt/täielikult õigused pensionile, mis võib tähendada vaesust pensionipõlves, ka lapse jaoks oma vanema ülalpidamiskohustust.

Märkused	
1	Kui võlgnik on juba läinud kogumispensionile (saab II samba väljamakseid), käsitletakse tema II s samba pensioni nagu muud sissetulekut ja nõuete rahuldamine toimub vastavalt TMS üldisele korrale.
2	EVK-I ei ole õigust avalduse täitmisest keelduda (kui tuleb avaldus kohtutäiturilt, pole õigust selles kahelda).
3	Ilmselt vajalik kehtestada alampiir, millest väiksema summa ulatuses ei ole II samba osakuid mõistlik tagasi võtma hakata, sest osakute tagasivõtmisel tuleb tasuda tagasivõtmistasu ja pidada kinni tulumaks.
4	Eraldi küsimus, kas tulumaksu kinnipidamine siin õiglane või võiks riik jääda ise tulumaksu võlga sisse

Väljatöötamiskavatsuse vorm

nõudma?

¹ Kui mitut probleemi lahendatakse korraga, üldistatakse probleemid võimaluse korral selliselt, et vormi täidetakse ühe korra. Kui probleeme ei ole võimalik üldistada, täidetakse iga probleemi kohta vajalikud vormi osad mitu korda.

² Märgitakse lahendused nimetatud probleemide lahendamiseks. Peamine lähtepunkt kõikide mõjuliikide ulatuse hindamiseks on olukord, kus riik ei sekkuks, ning erinevate lahenduste tulemuslikkust hinnataksegi selle olukorra võrdluses kõikide võimalike tegevuslahendustega (sh olemasolevate lahenduste/õigusaktide parem rakendamine, avalikkuse informeerimine, investeerimine, uue õigusliku regulatsiooni loomine jne). Seejuures ei saa tegevusetuse tagajärgede kirjeldamisel eeldada, et kõik tegurid jäävad samaks, vaid tuleb arvesse võtta ka seda, et olukord võib muutuda ilma sekkumiseta. Välistamaks sekkumist valdkondadesse, kus see vajalik ei ole, tuleb põhjendada, miks käsitletava probleemiga peab tegelema.

³ Kui mõjude olulisust hinnatakse erinevate poliitikavalikute lõikes, tuleks seda täpsustada ja vastavad mõju hinnangud eraldada.

⁴ Eeldatavate mõjude (sh mõjud keskkonnale, majandusele, regionaalarengule, riigi julgeolekule ja välissuhetele, riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele või sotsiaalsed ja demograafilised mõjud) määratlemiseks on võimalik kasutada valdkondlikke kontrollküsimumustikke ja nende juurde kuuluvaid viiteid abimaterjalidele (uuringud ja teised informatsiooniallikad).

⁵ Mõjude ja nende olulisuse määratlemise kirjeldamisel tehakse väljatöötamiskavatsuses vahet olulistel mõjudel ja ebaolulistel mõjudel. Oluliste mõjudega muudatusi ja nende alternatiive soovitud eesmärgini jõudmisel peab enne eelnõu koostamisega alustamist ja selle koostamise käigus põhjalikumalt hindama, ebaoluliste mõjudega muudatusi mitte. Järelduse põhjalikuma mõjuanalüüsi vajaduse kohta teeb eelnõu väljatöötamiskavatsuse koostaja lähtudes mõjude osa arutluskäigust, kooskõlastamise käigus saavad arvamust avaldada ka kooskõlastajad ning huvigrupid.

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126032015019>